

זכות המאומץ להתחקות אחר זהות הוריו הביולוגיים – התבוננות ביקורתית מנקודת מבט השוואתית

מאת

רות זפרן*

מקובל לראות את ההסדר הישראלי, הקבוע בחוק אימוץ ילדים, כהסדר המכיר בזכותם של מאומצים לקבל, בהגיעם לבגירות, מידע מלא בדבר הוריהם הביולוגיים. המאמר מתמקד בבחינת ההסדר הישראלי, מציג את פרטי החוק ואופן הגשתו על ידי השירות למען הילד (האחראי על הפעלת החוק) וחושף, כי בניגוד לתפיסה הרווחת, נוקט השירות למען הילד פרשנות שיש בה, לגישת המחברת, כדי לכרסם בזכות המאומץ להתחקות אחר זהות הוריו הביולוגיים. לצד דיון בהסדר הישראלי, הן ככל שהוא נוגע לאפשרות המאומץ לקבל מידע בדבר הורהו הביולוגי והן בכל הנוגע לאפשרות ההורה הביולוגי לקבל מידע אודות צאצאו שנמסר לאימוץ, בוחן המאמר את מגוון ההסדרים כפי שעוצבו בשיטות משפט זרות. לצד דיון דוקטרינרי מקיף, וביקורת על ההסדר הנוהג, מובאת במאמר הצעה חלופית להסדרת הסוגיה. תחילת המאמר מוקדשת לסקירת ההסדר הישראלי על מגוון נדבכיו – החוק, ההנחיות הפנימיות והפסיקה. לאחר סקירת ההסדר הישראלי, מציג המאמר את ההסדר הנוהג בשיטות משפט אחרות. הוא מצביע על המגמה המתגבשת בשנים האחרונות בשיטות הזרות, להכיר באופן הולך וגובר בזכותו של המאומץ לברר מי הם הוריו הביולוגיים ומנסה לעמוד על מקורות השינוי. להדגמת המגמה האמורה סוקר המאמר את ההסדרים הנהוגים במגוון מדינות, תוך מיקום הסדרים אלה על סקאלה על פי מידת הכרתם באפשרות המאומץ לקבל מידע בדבר הוריו הביולוגיים. הסקאלה ממפה שישה מודלים אופייניים להסדרה זו. בקצה האחד של הסקאלה ניצב ההסדר המגביל ביותר את הגישה למידע – ההסדר המטיל חיסיון מלא על מידע מזהה. בקצה האחר ניצב מודל המקנה זכות בלתי מותנית לקבלת

* ד"ר רות זפרן, מרצה, בית הספר רדזינר למשפטים, המרכז הבינתחומי הרצליה. תודה לעו"ד הדס תגרי על הערותיה המועילות לטייטה קודמת של רשימה זו. תודה לגב' אביבה זמיר, האחראית על תחום מאומצים בוגרים בשירות למען הילד, על שנאותה להשיב על שאלותי בנוגע לפעילות השירות. תודות אף לגילת זלמנוביץ, לחנית לוגסי ולתמר פישר על העזרה בעריכה ובמחקר. כל ההפניות האלקטרוניות נבדקו לאחרונה בספטמבר 2006, אלא אם כן צוין אחרת.

מידע זה. בין שני המודלים מובאים הסדרי הביניים. המאמר מפרט את ששת המודלים, תוך שיוכן של השיטות הנוהגות במגוון מדינות למודלים המוצגים. בחלקו האחרון של המאמר מוצגים הרהורים באשר למודל הישראלי. המאמר מציע לשקול שינוי הדין הישראלי או אופן הגשתו. בחלק זה מוצגת ביקורת על אופן הפעלת ההסדר על ידי השירות למען הילד ומוצעת פרשנות להסדר הקיים, שלפיה רק בנסיבות חריגות, כאשר שחרור המידע עלול לגרום לפגיעה קשה בצדדים שלישיים, יוכל השירות להימנע משחרור המידע, וסיפוקו יתאפשר בנסיבות אלה רק לפי הוראת בית המשפט. מהלך אחר אשר יוצע במאמר הינו שינוי החוק והסדרה מחדשת של הסוגיה, אשר תאפשר יצירת הסדר המשקף את מכלול האינטרסים של הצדדים ובראשם את אלה של המאומץ. על פי ההצעה, על ההסדר לפעול לאיסוף מקסימלי של מידע באשר לאם ובמידת האפשר אף באשר לאב הביולוגי. מידע זה, ולכל הפחות פרטיו הבלתי מזהים, יהיה זמין למאומץ לפי דרישה בכל שלב במהלך חייו, ועם הגיעו לבגרות מהותית יובטחו לו אף פרטיו המזהים. לצד עיגונה של זכות המאומץ לקבל מידע אודות הוריו הביולוגיים, מעניק ההסדר המוצע במאמר הגנה להורים הביולוגיים מפני פגיעה בלתי מידתית בפרטיותם.

- א. הקדמה
- ב. ההסדר הנוהג בישראל
- ג. ההסדר הנוהג בשיטות משפט אחרות – היבטים כלליים
- ד. מעמדה וביטוייה של זכות המאומץ להתחקות אחר זהות הוריו הביולוגיים בשיטות המשפט האחרות
- ה. הרהורים באשר להסדר הישראלי
- ו. הערה לסיכום

א. הקדמה

הרשימה תוקדש לסקירת המצב המשפטי בישראל ובכמה מדינות מערביות, ביניהן מדינות ארה"ב ומערב אירופה, באשר לזכות המאומץ לברר מי הם הוריו הביולוגיים, אפשרותו לקבל מידע בדבר מוצאו, נסיבות הולדתו ומסירתו לאימוץ ונהלי פתיחת "תיק האימוץ". בד בבד עם סקירת הדין, ישרטט המאמר מגמה כללית באשר למעמדה הנוכחי של הזכות להתחקות אחר זהות ההורה הביולוגי, למידה בה הוכרה ולאופן בו היא מופעלת במדינות המערב. לגבי חלק מן המדינות תוצג התייחסות מפורטת יותר. הדברים ישמשו אותנו לצורך השוואת השיטה הנוהגת בישראל לשיטות הנוהגות במדינות אחרות וכהשראה לחשיבה ביקורתית ביחס להסדר הישראלי. כבר עתה ארמוז, כי על אף שהשיטה הישראלית נתפסת כמי שמפעילה הסדר מתקדם ופורץ דרך בתחום,

הרי שבפועל, מאז תוקן ההסדר לפני 25 שנים, ולאור האופן בו הוא מיושם מאז, האפשרות שהוא מקנה למאומץ לברר זהות הוריו הביולוגיים אינה אלא אפשרות מותנית ומוגבלת בלבד.

ב. ההסדר הנוהג בישראל

האימוץ המקובל בארץ הוא האימוץ הסגור, המאופיין בניתוק משפטי ופיסי מלא בין הצאצא להוריו הביולוגיים. הניתוק מובטח עוד קודם לאימוץ, במסגרת ההליכים לאימוצו של הילד, על ידי יצירת הפרדה דיונית בין השלב בו מוכרז הקטין כבר אימוץ, לבין שלב אימוצו.¹ בין היתר, מבטיחה ההפרדה בדיונים מניעת כל קשר בין ההורים הביולוגיים להורים המאמצים, ומונעת את חשיפתם ההדדית.² ההסדר האמור מגובה במנגנון של סגירת דלתיים³ ובאיסור על מסירת מידע, המגובה בהוראה עונשית, המטילה עונש מאסר על מי שמפר את חובת הסודיות ופוגם בחיסיון ההדדי.⁴ הוראות אלה מפורשות בהקפדה על ידי הרשות ובית המשפט.⁵

תחת נסיבות של אימוץ סגור, בהן מנותקת הזיקה המשפטית-פיסית בין הצדדים, אין המאומץ מכיר את הוריו הביולוגיים ואין בידיו פרטים מזהים אודותיהם. כל שיש בידיו הוא מידע שניתן לו, אם ניתן, על ידי מאמציו, על בסיס המידע הכללי שנמסר להם עובר לאימוץ. מידע זה הוא חלקי ביותר ובעבר היה לעיתים בלתי מדויק.⁶ ברם, החוק הישראלי המקורי, שהסדיר את סוגיית האימוץ, חוק אימוץ ילדים, התש"ך-1960, הקנה למאומץ שבגר זכות בלתי מותנית לעיין בנתונים הרשומים לגביו בפנקס

- 1 ע"א 653/95 פלונים נ' היועץ המשפטי, פ"ד מט(2) 383 (1995); ע"א 2169/98 פלוני נ' היועץ המשפטי, פ"ד נג(1) 241 (1999).
- 2 פרקטיקה המגובה בהוראת תקנה 290 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984.
- 3 ס' 21 לחוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981. על פי ס' 70(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, חל איסור על פרסום הליכים המתנהלים בדלתיים סגורות.
- 4 ס' 34 לחוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981.
- 5 ראו את עמדת המדינה ואת עמדת בית המשפט, כפי שהן משתקפות מן הפרשות הבאות: תמ"ש (מחוזי ת"א) 76/97 פלוני נ' אלמוני, פ"מ התשנ"ח 81 (1998); ע"פ 4463/93 בירב נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(5) 447 (1996).
- 6 הסיבה לכך עשויה להיות אחת משתיים: המידע שנמסר למאומץ על ידי הוריו אינו מדויק בשל השמטות שהתרחשו כתוצאה משכחה או מסילוף מכוון של המידע על ידם. בחלק מן המקרים עשוי להימסר להורים מידע בלתי מדויק מלכתחילה. תופעה זו של סילוף מידע הובילה בארה"ב לגל תביעות נגד סוכנויות מטעם מאמצים שחשו מרומים וניזוקים כתוצאה מפעולת הסוכנות, בהקשר זה ראו Thanda A. Fields, *Declaring a Policy of Truth: Recognizing the Wrongful Adoption Claim*, 37 B.C. L. REV. 975 (1996).

האימוצים.⁷ על פי תקנות פנקס האימוצים, כולל הרישום בפנקס את שמו המקורי של הילד, פרטים מזהים אודותיו כגון, מין, תאריך ומקום לידה, שם הוריו מלידה, דתם ואזרחותם ופרטים דומים על המאמצים.⁸ קרי, בין יתר הנתונים, שאליהם יכול היה המאומץ להיחשף, היו נתונים מזהים אודות הוריו הביולוגיים, לפחות כפי עדכונם במועד המסירה לאימוץ. מידע כללי שנאסף, אם נאסף, אודות האם הביולוגית ובדבר נסיבות האימוץ, יימצא ב"תיק אימוץ". צאצא שבגר ופנה לרשות המוסמכת (הרשות למען הילד במחוז הרלוונטי) יכול היה עקרונית לקבל מידע כללי זה.⁹

החוק הישראלי היה אחד החוקים הראשונים בעולם המערבי שהכיר בזכות מאומץ לברר מי הם הוריו הביולוגיים. הטעם המקורי לכך נעוץ בתפיסת ההלכה היהודית, שאינה מכירה באימוץ מלא ובניתוק הקשר ההורי. בנוסף, ביקש החוק להעניק סמכות לרשם הנישואין לקבל מידע המצוי בפנקס האימוצים לצורך מניעת נישואין של פסולי חיתון. הכרה בסמכותו זו של רשם הנישואין גררה הכרה בזכות המאומץ עצמו.¹⁰

ואולם ההסדר, הנתפס כיום כמתקדם, לא האריך ימים. חוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981, שנחקק בעקבות דו"ח ועדת עציוני, צמצם את תחולת הזכות.¹¹ סעיף 30, התקף עד היום, הסדיר את העיון בפנקס האימוצים וקבע, כי פנקס האימוצים לא יהיה פתוח לעיון, אלא בפני היועץ המשפטי לממשלה, רושם הנישואין לצורך מילוי תפקידו ופקיד סעד ראשי. כאשר:

לפי בקשת מאומץ שמלאו לו 18 שנים... רשאי פקיד הסעד להתיר לו לעיין בפנקס ברישום המתייחס אליו. סירב פקיד הסעד לבקשה, רשאי בית המשפט להתיר את העיון לאחר קבלת תסקיר מפקיד הסעד.¹²

מן ההסדר עולה הכרה, חלקית לפחות, בזכות ההתחקות, שהרי ההסדר מאפשר למאומץ עיון בפנקס האימוצים, הכולל, כאמור, מידע מזהה אודות הוריו הביולוגיים, או לכל הפחות אודות אמו. זכותו העקרונית של מאומץ בגיר להיחשף לרישום המתייחס אליו, הוכפפה אמנם לשיקול דעתו של פקיד הסעד, אך בכך אין כדי לשלול

7 חוק אימוץ ילדים, התש"ך-1960, ס"ח 317, התש"ך 96, סעיף 27; פנחס שיפמן **דיני המשפחה בישראל** כרך ב 60-61 (התשמ"ט).

8 ס' 3 לתקנות פנקס האימוצים, התשכ"ד-1964.

9 על סוג המידע והיקפו ראו להלן טקסט ליד ה"ש 13.

10 פנחס שיפמן, לעיל ה"ש 7; רות זפרן, **זכותו של צאצא להתחקות אחר זהות הוריו הביולוגיים** 52 (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור למשפטים", האוניברסיטה העברית בירושלים – הפקולטה למשפטים, 2004).

11 אם כי קבע לבסוף הסדר מצמצם פחות מזה שהוצע על ידי ועדת עציוני, שביקשה לקבוע עיון בפנקס רק לאחר אישור בית המשפט לפי המלצת פקיד סעד. ראו בהקשר זה דו"ח הוועדה לבדיקת חוק אימוץ ילדים עמ' 42, ס' 28 להצעת החוק מטעם הוועדה.

12 ס' 30 לחוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981, ס"ח 1028 (להלן: "חוק אימוץ ילדים").

את קיומה. בנסיבות בהן סירב פקיד הסעד לאפשר את העיון, יוכל המאומץ לפנות לבית המשפט לקבלת סעד.

מובנה המילולי של ההוראה מלמד, כי באופן עקרוני קנויה זכות עיון, אך הפעלתה נתונה לשיקול דעתו של פקיד הסעד. לנוכח העמדה המקובלת, שלפיה זכויות לעולם אינן מוחלטות, אין כל קושי בעצם הקניית שיקול הדעת לאיש הרשות, אם כי ראוי היה לשרטט את גבולות שיקול הדעת בחוק או בתקנות. ואולם, אופן יישום ההוראה בפועל, על ידי השירות למען הילד, משרטט תפיסה שונה. השירות קבע, במסגרת הנחיות פנימיות שהוציא, נוהל קפדני בנוגע לקבלת נתוני פנקס האימוצים. על פי הנחיות, לאחר פנייה ראשונית של המאומץ, המועברת בכתב ומשמשת הרשאה לאיתור החומר, מוזמן הרישום מהמרכז הארצי, בהנהלת השירות בירושלים, ומועבר למחוז הרלוונטי, אליו שייך המאומץ. פקידת הסעד פוגשת את המאומץ, עומדת על מצבו ומכינה אותו לפתיחת התיק. בכל מקרה, מידע נמסר רק במפגש השני, לאחר אבחון המאומץ ותהליך של הכנה לקבלת המידע. בשלב זה לא נמסר לעולם מידע מזהה על ההורים הביולוגיים, אלא מידע כללי, עד כמה שהוא מצוי בתיק האימוץ. מידע זה עשוי לכלול נתונים תיאוריים על האם, מצבה, השכלתה, מוצאה, והנסיבות שהובילו לאימוץ. כמות המידע ואיכותו משתנות מתיק לתיק, אם כי במקרים רבים הן דלות ביותר. עם זאת, נמצאים לעיתים בתיק חומרים שהושארו שם על ידי האם או קרוב אחר, לרבות תמונות ומכתבים. מידע אודות האב לעיתים קרובות חסר לחלוטין.¹³ מכאן כי, בשונה מלשון החוק, לא נמסר המידע הרשום בפנקס האימוצים, אלא רק מידע כללי שנאסף ומצוי בתיק האישי. אם הביע המאומץ רצון להיפגש עם האם, תנסה העובדת הסוציאלית לאתרה לפי הנתונים המופיעים בפנקס ובתיק האימוץ, תוך הצלבתם עם המידע במרשם האוכלוסין.¹⁴ איתור האם נעשה באופן דיסקרטי, תוך התבססות על ההנחה שקרוביה

13 כפי שעולה מנתונים שנמסרו בשיחה שהתנהלה ביום 26.7.00 עם עו"ס רות ילז, מי ששימשה כאחראית על פתיחת תיקי האימוץ בשירות למען הילד מחוז תל-אביב, רק במיעוט מתיקי העבר קיים מידע אודות האב. העדר הנתונים אינו נובע לרוב מאי ידיעה של האם מיהו האב, אלא מחששה של האם מפני מעורבותו בתהליך. פרקטיקה זו זכתה לאישור הדין, בקביעת הפסיקה שהכירה בהצהרת האם על אי ידיעה כממלאת את דרישת ס' 13(1) לחוק האימוץ, המאפשר ויתור על הסכמת האב למסירה לאימוץ. בהקשר זה ראו נילי מימון **דיני אימוץ ילדים** 267 (התשנ"ד); ע"א 29/74 **פלוני ופלונית נ' היועץ המשפטי**, פ"ד כח(2) 169 (1974); ולאחרונה בע"מ 5082/05 **היועץ המשפטי לממשלה נ' פלוני** (טרם פורסם, 26.10.05). במקרה כזה אין בידי הצאצא כל מידע אודות אביו, ולו הבסיסי ביותר. אפשר, שכיום המידע הנשמר על ידי השירות רחב יותר ויאפשר למאומץ שביקש בעוד כ-18 שנים או יותר לפתוח את תיק האימוץ לקבל מידע רב יותר, גם באשר לאב. ראו בהקשר זה את דברי הנשיא ברק בפסק הדין הנ"ל, פס' 38. לביקורת על פסק הדין ראו באופן כללי רות זפרן, נעם פלג "שם האב" (צפוי להתפרסם בהארט דין, כתב העת האלקטרוני של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה).

14 כאשר מתעורר קושי באיתור האם ולא ניתן לברר את כתובתה על בסיס נתונים אלו, יסתייע השירות בעזרתם של חוקרים פרטיים.

וחבריה אינם יודעים על המסירה לאימוץ. במקרה שהובעה נכונות מצד שני הצדדים להיפגש, עוברים המאומץ וההורה הביולוגי הכנה אצל עובדות סוציאליות נפרדות, המלוות את המפגש ותומכות בצדדים לאחר התקיימותו. אם סירבה האם להיפגש עם הצאצא, לא יימסרו נתוניה המזהים למאומץ. המידע שהמאומץ יקבל בנסיבות אלה, בהתבסס על החומר המצוי בתיק האימוץ, יסתכם לעיתים קרובות במשפטים ספורים, שנוגעים לנסיבות האימוץ ולנתוניה האישיים הלא מזהים של האם. אם לא אותרה האם, לא יימסר לרוב מידע מזהה אודותיה למאומץ. אם נפטרה האם, יעשה השירות למען הילד מאמץ להפגיש את המאומץ עם מי מקרובי המשפחה שידע על המסירה לאימוץ. תיאום הפגישה או מידע אחר שיועבר בנסיבות אלה למאומץ ייעשה על פי צו בית המשפט.¹⁵

מן האופן בו מוגשמת הוראת החוק, הלכה למעשה, יוצא כי הנחת העבודה של השירות למען הילד שונה מזו שעולה, או אפשר שתעלה, מלשון החוק. ההכרה העקרונית בקיומה של זכות עיון הוחלפה בהנחה של אי הכרה. הקניית הזכות במובנה המלא, קרי, באופן המתייחס לנתונים מזהים הכלולים בפנקס, צומצמה לנסיבות של הסכמה מצד האם הביולוגית. התהליך כרוך בליווי ובייעוץ מקצועי כפוי של עובדות השירות למען הילד, המהווה, כשלעצמו, כרסום נוסף בקיום הזכות.¹⁶ חשוב לציין, כי פרשנותן של פקידות הסעד, הממונות על פתיחת תיקי האימוץ בשירות למען הילד, רואה את הדברים אחרת.¹⁷ לדין, הטיפול שהן מעניקות למאומץ הבוגר, מגשים את הזכות במובן רחב יותר מזה שהוקנה לו בחוק. במקום לחשוף לעיני המאומץ נתונים מזהים דלים המנויים בפנקס, שסיפוקם לא היה מקנה לו, להבנתן, מידע בעל תוכן או חשיבות, עושות הן מאמץ לספק מידע רב (גם אם תוך השמטת הפרטים המזהים), וזאת, תוך כדי הכנה וטיפול מקצועיים. להבנתן, ערכו של המידע שהן מספקות עולה על המידע הדל, שיכול היה להיות מסופק כתוצאה מפרשנות דווקנית של ההוראה המאפשרת עיון בפנקס האימוצים, הכולל, כזכור, נתונים מזהים באשר לאם, אך לא הרבה בנוסף לכך. על אף שניתן, להערכתנו, לפרש את הדין באופן הכולל אספקת מידע

15 כפי שעולה מנתונים שנמסרו בשיחה שהתנהלה ביום 26.7.00 עם עו"ס רות ילוז, האחראית על פתיחת תיקי האימוץ בשירות למען הילד בתל-אביב, ומס' 11 לנוהל טיפול בפניות מאומצים מבוגרים ופניות בקשר למאומצים מבוגרים, שהוצא מטעם השירות למען הילד (להלן: "הנוהל" או "נוהל טיפול בפניות מאומצים מבוגרים"). יוער, כי עותק מעודכן של הנוהל ליום 20.8.00 מצוי בידי המחברת. ממידע שנמסר למחברת על ידי האחראית על ריכוז תחום מאומצים בוגרים, הגב' אביבה זמיר, ביום 4.6.06, עולה כי נוהל חדש טרם פורסם.

16 ס' 8 לנוהל טיפול בפניות מאומצים מבוגרים.

17 הדברים עולים משיחה שנערכה עם האחראיות במחוזות ירושלים וחיפה על נושא פתיחת תיקי אימוץ ועם המפקחת הארצית, האחראית על ריכוז תחום מאומצים בוגרים, הגב' אביבה זמיר, ביום 1.9.03.

משני הסוגים, ראוי להדגיש כי מחויבות השירות כלפי המאומץ הבוגר, לפחות בשנים האחרונות, גברה.¹⁸

למרות השנים הארוכות בהן מופעל ההסדר באופן האמור, הוא לא זכה להתברר בבית המשפט. על אף הרשות שמקנה החוק לפנות לבית המשפט בנסיבות בהן סירב פקיד הסעד לספק את המידע, ולמרות שסירוב כזה ניתן למעשה בכל מקרה בו מתנגדת האם לשתף פעולה בתהליך הגילוי, רק במספר מצומצם של מקרים הוגשו תביעות, כאמור. מרביתן הסתיימו ללא הכרעה שיפוטית ובאחרות נדחתה התביעה בקצרה, על בסיס נסיבות המקרה וללא דיון כולל.¹⁹ מכאן, כי חוקיות הנחיות השירות למען הילד ואופן הפעלת הוראת סעיף 30 לחוק האימוץ, לא זכו לבחינה שיפוטית כוללת.²⁰ הגבלת הנגישות לפנקס האימוצים, המטילה חיסיון על זהות ההורים הביולוגיים, מגובה בהסדר הקבוע בחוק מרשם האוכלוסין, הקובע כי ההורים המאמצים יירשמו כהורי הצאצא במרשם ובכל תעודה המוצאת לפי החוק.²¹ עובדת האימוץ אינה מצוינת ברישום, לפחות לא באופן גלוי, ואינה יכולה להיודע אלא למי שמוסמך לכך לפי חוק האימוץ.²² גם הנגישות אל תיקי האימוץ, כפי שהתנהלו בבית המשפט, חסומה בפני הצאצא, כמו בפני כל אחד אחר, שהרי בנסיבות של דיון בדלתיים סגורות, מוטל

18 בין יתר הפעולות שנקט השירות למען הילד לקידום הנושא – מינוי מפקחת ארצית, המרכזת את תחום המאומצים הבוגרים, שאחראית על ריכוז נושא פתיחת תיקי האימוץ, הקצאת משאבים למחקר של הסוגיה ולקיום ימי עיון והכשרות של העובדות הסוציאליות העוסקות בכך מטעמו.

19 ניסיון להסביר ממצא זה מחייב ראשית להתייחס לשיעור הנמוך של האמהות המסרבות לבקשת המאומץ. מהערכות עובדות השירות למען הילד, האחראיות על נושא פתיחת תיקי האימוץ, והמפקחת הארצית, המרכזת תחום מאומצים בוגרים (על בסיס שיחות שניהלתי עימן ביום 26.7.00 וביום 1.9.03), עולה כי אחוז גבוה מפניות המאומצים המבקשים להיפגש עם האם נענה בחיוב (כ-85%), אם כי לא ברור עד כמה נתון זה מדויק (השוו: טובה ליכטנשטיין **מבוכה גנאלוגית ודפוסי חיפוש: מאומצים מבוגרים מחפשים את הוריהם הביולוגיים** 190-191 (עבודת גמר לקראת תואר דוקטור בפילוסופיה, אוניברסיטת בר-אילן, 1992)). כך או כך, יש בנתון זה רק כדי להסביר חלקית את התופעה האמורה. עוד נראה, כי ניתן לשער בזהירות המתחייבת, כי הנתון בדבר מיעוט התביעות משקף את עמדתם הכללית של המאומצים, כמי שאינם מעוניינים בעימות עם האם הביולוגית וכמי שמכבדים באופן עקרוני את פרטיותה.

20 סקירת מאגרי הפסיקה (נכון ליום 27.11.05), העלתה חרס. הפרטים המובאים נסמכים על מידע שנמסר על ידי עו"ד ענת בר-אילן ממשרד העבודה והרווחה ביום 6.8.00, על ידי עו"ס רות ילז, האחראית על פתיחת תיקי האימוץ בשירות למען הילד בתל-אביב בשיחה שהתנהלה ביום 26.7.00, על ידי האחראיות במחוזות ירושלים וחיפה על נושא פתיחת תיקי אימוץ ועל ידי המפקחת הארצית, האחראית על ריכוז תחום מאומצים בוגרים, הגב' אביבה זמיר, ביום 1.9.03.

21 מכאן, כי גם תעודת הלידה "מתוקנת" וכוללת את פרטי המאמצים ולא את פרטי המולידים.

22 ראו בהקשר זה ס' 20, 32 לחוק מרשם אוכלוסין, התשכ"ה-1965.

עקרונית איסור פרסום ואיסור על עיון בתיק בית המשפט.²³ נוסף לכך, כאמור, מגובה הסודיות באשר לנתוני האימוץ והצדדים לו באיסור פלילי הקבוע בחוק האימוץ.²⁴ מרגע שנמסר הצאצא לאימוץ, נעדר, כביכול, ההורה הביולוגי מעמד על פי חוק לקבל מידע אודותיו. הוראת סעיף 30 לחוק האימוץ, המונה כאמור את הגורמים המוסמכים לעיין בפנקס האימוצים, פורשה על ידי השירות למען הילד כרשימה סגורה. על פי הנחיות השירות, אין היתר לספק להורה ביולוגי מידע אודות ילד שמסר לאימוץ, אך על פי הנחיית בית המשפט²⁵ ימסור השירות להורה שהביע דאגה למאומץ, מידע בדבר היותו בחיים ומקום הימצאו – בארץ או בחו"ל. סיפוק נתונים אלה אפשרי, שכן השירות יכול להשיגם תוך עיון במרשם מבלי שיידרש לפנות למאומץ או למשפחתו. על פי המקובל, יוכל ההורה להשאיר עבור המאומץ מכתב, למקרה בו יבקש זה האחרון לפתוח את תיק האימוץ. כך יוכל המאומץ לדעת שההורה הביע רצון לפגוש אותו, ולהביא מידע זה בחשבון כשהוא שוקל אם הוא מעוניין לבקש לחשוף את זהותו. מזכר המתייחס לבקשת ההורה יתויק בתיק. שיעור ההורים הביולוגיים הפונים לשירות לקבלת מידע עלה בשנים האחרונות והוא גובר, כך עולה מנתוני השירות למען הילד, בסמוך להתרחשותו של פיגוע טרור.²⁶

מדיניות דומה מופעלת כלפי בני משפחה אחרים, לרבות אחים ואחיות. בפרשה שנדונה בשנת 1967, דחה בית המשפט בקשת אחות להתחקות אחר אחותה שנמסרה לאימוץ בילדותה. העותרת גילתה את דבר קיומה של האחות שנתיים קודם לכן, סמוך לפטירת אימן הביולוגית.²⁷ בהכריעו בפרשה, לא שלל בית המשפט קיומה של סמכות להיענות לבקשה, אך פירש את גדריה בצמצום, תוך שהוא קובע כי "לעותרת [מי שביקשה להתחקות אחר אחותה] יש כבר משפחה משלה והיא אם לילד ואין היא יכולה, אפילו, לטעון שהיא גלמודה וכי ללא גילוי אחותה ייגרם לה סבל שאין לשאתו".²⁸ במקרה אחר נדחתה בקשתה של אחות ביולוגית שביקשה להתחקות אחר אחיה. באותו מקרה נמסר האח לאימוץ בהיותו ילד בן שנתיים. האחות, המבוגרת ממנו,

23 השאלה, אם יוכל מאומץ, אשר נחשב צד להליכים, לקבל את תיק בית המשפט שנים לאחר שהתיק התנהל, טרם התבררה למיטב ידיעתי.

24 ס' 21, 34 לחוק האימוץ וסעיף 68 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, המבטיחים כי הדיון בצווים לפי החוק יערך בדלתיים סגורות וקובעים איסור פלילי על גילוי הנוגע לתוכנו ובכלל. חוק חופש המידע אף הוא לא יועיל בהקשר זה, שכן תחולתו צומצמה ואינה מתפרסת על תוכנם של הליכים שיפוטיים (ס' 2(5) לחוק חופש המידע, התשנ"ח-1998; זאב סגל **הזכות לדעת באור חוק חופש המידע** 33 (2000)).

25 ס' 7.2.2 לנוהל טיפול בפניות מאומצים מבוגרים, מפנה בהקשר זה לבג"צ 138/89, שלא פורסם.
26 הדברים עולים משיחה שנערכה עם האחראיות במחוזות ירושלים וחיפה על נושא פתיחת תיקי אימוץ ועם המפקחת הארצית, האחראית על ריכוז תחום מאומצים בוגרים, הגב' אביבה זמיר, ביום 1.9.03.

27 ב"ז (מחוזי חי') 139/66 **פלוגית נ' היועץ המשפטי**, פ"מ נו 190 (1967).

28 שם, בעמ' 199.

טיפלה בו עד שנמסר לאימוץ. עם הגיעו לגיל 18 ביקשה האחות לחדש עימו את הקשר ולהסדיר מפגש. היא הביעה חשש, כי עקב הגיל המוקדם בו נמסר לאימוץ, אין הוא זוכר אותה ולכן לא יפנה לפתיחת התיק בעצמו. רשויות הרווחה ובית המשפט סירבו לבקשתה.²⁹ יותר מכך, על פי הנחיות השירות, גם כאשר שני אחים שהופרדו באימוץ ביקשו כל אחד, עצמאית, להיפגש איש עם רעהו, לא יתיר השירות מפגש אלא באישור בית המשפט.³⁰

עמדתו של השירות למען הילד, שלפיה נעדר ההורה הביולוגי מעמד לשם קבלת מידע אודות המאומץ, זכתה לגיבוי בית המשפט. שופט בית המשפט המחוזי, השופט פורת, התייחס לסוגיה אגב אורחא וקבע, כי סעיף 30 לחוק האימוץ "נותן לילדים (ולא להורים ביולוגיים או למאמצים) זכות לקבל פרטים וזכות לא אבסולוטית ליזום מפגש עם הורים ביולוגיים מגיל 18 ואילך".³¹ בפרשה אחרת קבעה שופטת בית המשפט לענייני משפחה דאז, השופטת בן עמי, במישרין ובמפורש, כי הוראת סעיף 30 לחוק האימוץ מהווה "רשימה סגורה שאינה כוללת אלא את המנויים בה מפורשות". היא הוסיפה וקבעה, כי:

זכותו של המאומץ הבגיר לעיין בפנקס האימוץ מותרת בידי את השליטה בעניין המפגש עם עברו... הסדר זה, אשר נקבע בחוק, הגיון רב בו ואף רגישות רבה למצב העדין שבו נמצא המאומץ. מטרתו היא, בראש ובראשונה, להגן עליו ועל זכויותיו. כמו כן נועד ההסדר להעניק תחושת בטחון מסוים להורים המאמצים. מול רצונה הטבעי והמובן של האם הביולוגית... עומדת זכותה של הילדה שלא להתחקות אחר עברה וכן זכותה שלא יימסרו לאדם כלשהו (לרבות אמה יולדתה) פרטים הנוגעים אליה.³²

לאור קביעתה זו, דחתה השופטת את תביעת האם, שביקשה בהגיע בתה, שאומצה שנים קודם לכן חרף התנגדותה, לגיל בגירות, ליצור עימה קשר או לכל הפחות לקבל מידע בדבר מצבה. בהסכמת המדינה, נמסר לאם כי הילדה בחיים ומתגוררת בישראל. ואולם, ספק אם זו הפרשנות האפשרית היחידה. פרשנות אחרת אפשרית, לנוכח הוראת סעיף 30(א)(3) לחוק האימוץ, המקנה לפקידת הסעד סמכות עיון בפנקס מבלי שהגבילה את עילות העיון. מקור סמכות אחר ניתן למצוא בהוראת סעיף 34 לחוק האימוץ, הקובעת איסור פרסום וגילוי של פרטי האימוץ והצדדים לו. ואולם, לצד

29 הנתונים סופקו לי מאת עו"ד ענת בר-אילן ממשרד העבודה והרווחה, בפגישתנו ביום 6.8.00.

30 ס' 10 לנוהל טיפול בפניות מאומצים מבוגרים.

31 תיק אימוץ (מחוזי ת"א) 180/95 פלוגי נ' היועץ המשפטי, דינים מחוזי כו(9) 196 (1995), פס' 35 לפסק הדין. אגב, אפשר שמדבריו עולה פרשנות שונה מזו של השירות למען הילד באשר לזכות המאומץ לקבל מידע (לרבות מזהה) אודות הוריו הביולוגיים.

32 תיק אימוץ (י-ם) 41/00 פלוגי נ' היועץ המשפטי, דינים ועוד, דינים משפחה א' 722, פס' 9, 10.

האיסור, מסמיכה ההוראה את בית המשפט להתיר את הגילוי או את הפרסום. שימוש בסעיף מאפשר לפקיד הסעד המוסמך או לצדדים לאימוץ (ההורים הביולוגיים או האחים בהקשר זה), לפנות לבית המשפט ולקבל היתר לגלות את המידע ולפנות למאומץ.³³ על אף שלא כאן המקום להרחיב באשר לזכויות בני המשפחה הביולוגית (הורים ואחים) לאתר את המאומץ, נדמה שאפשר לומר, בזהירות המתחייבת, כי מגמת הצמצום ראויה, לפחות ככל שמדובר באפשרותם של ההורים הביולוגיים להתחקות אחר ילד שמסרו לאימוץ. מעמדם של ההורים הביולוגיים שונה מהותית מזה של המאומץ – אחריותם כלפי המאומץ, כמי שנטלו חלק בהבאתו לעולם, מטילה עליהם חובות שונות ורחבות מאלה המוטלות על המאומץ כלפיהם.

בטרם אעבור לדיון בשאלת תחולתה של זכות ההתחקות בשיטות משפט אחרות, אזכיר קושי נוסף הנוגע ליישום הזכות בהקשרו של **האימוץ הבין-ארצי**.³⁴ על אף שהחוק והכללים שהוצאו מכוחו קובעים הנחיות מפורטות בדבר איסוף ושימור מידע אודות המאומץ והוריו הביולוגיים,³⁵ ועל אף שהחוק מכפיף את האימוץ הבין-ארצי להסדר החל על אימוץ בארץ, קרי, רישום בפנקס האימוצים וזכות עיון מקבילה, נראה כי יישומו עם הגעת המאומץ לבגרות עלול להתקל בקשיים. ראשית, קיימת עמימות מסוימת באשר להקניית זכות העיון. מי אחראי על מסירת המידע, באיזה אופן תבצע ועל חשבונו של מי? שנית, לא ברור באיזו מידה מתנהל רישום מסודר של פרטי האימוץ, לנוכח חסר בפרטים אצל העמותה ובמדינת המוצא. מניסיון של העמותות ומניסיונם של האינדיווידואלים שפעלו באופן עצמאי להשגת האימוץ בתקופה שקדמה לתיקון החוק, שיתוף הפעולה עם מדינות המוצא אינו מוצלח בהכרח, ומידע שנמסר, אם בכלל נמסר, לא תמיד מדויק.³⁶ חשיבות המידע מתחדדת בנסיבות בהן לא ניתן

33 חיזוק מסוים לעמדה זו ניתן למצוא בדברי השופט עציוני בפרשה שהוזכרה משנת 1967. ב"ז (מחוזי חי') 139/66 **פלונית נ' היועץ המשפטי**, פ"מ נו 190, 198 (1967).

34 אימוץ בין-ארצי משמעו אימוץ שנעשה בחו"ל על פי תיקון חוק האימוץ משנת התשנ"ו, באמצעות עמותה מוכרת ובפיקוח הרשות המרכזית, או באופן עצמאי בתקופה שקדמה לתיקון החוק.

35 תוך הקפדה על מילוי הוראות אמנת האג בדבר ההגנה על ילדים ושיתוף הפעולה לגבי אימוץ בין-ארצי 1993. ראו בהקשר זה ס' 28כ(ד) ו-28כ(ב) לחוק האימוץ, את הוראות ס' 9א, 9ב ו-11 לכללים ולהנחיות המקצועיות לפעולת עמותה מוכרת (י"פ 4610 תשנ"ח (22.1.98) 1580 וכפי שתוקן ופורסם ב"פ 4848, התש"ס (3.2.00) 2457) ואת ס' 6א לתקנות פנקס האימוצים.

36 ניסיון העמותות בחו"ל מלמד, כי קיים קושי באיסוף מידע רקע אודות האם הביולוגית. המידע שנמסר לנציגי העמותה הוא חלקי ולא פעם שקרי ומסולף, והמחקר העצמאי שיכולים צוותי העמותות לקיים, מוגבל. רחל לוי-שיף "אימוץ בין-לאומי ואימוץ מקומי: הסתגלות הילד, ההורים והמשפחה" **מגמות** מא 237, 238-239 (2001); יהודה סנצקי, אורי רובינשטיין, גרי דיאמונד, דב ענבר "היבטים רפואיים באימוץ ילדים בין-ארצי" **הרפואה** 141, 483 (2002); הקושי עולה גם מעדויות הורים שאימצו במישרין לפני התיקון בחוק. עמיה ליבליך **סדר נשים – סיפורי נשים במשפחה החרשה בישראל** 110, 332 (2003);

לאחר את האם עצמה, תוצאה שניתן לצפות את התרחשותה בנסיבות של אימוץ בין-ארצי, בשל קשיים אובייקטיביים ולנוכח טיב מדינות המוצא ונחשלותן היחסית.³⁷

ג. ההסדר הנוהג בשיטות משפט אחרות – היבטים כלליים

לפני שצוללים לפרטי ההסדרים בשיטות המערביות שנבחרו לצורך השוואה, מעניין להתייחס לכמה היבטים כלליים של הסוגיה. בעשרים השנים האחרונות עוברים ההסדרים המשפטיים בהקשר זה שינויים מתמידים. הרקע לשינויים הוא התעוררות מאסיבית סביב שאלת זכותו של המאומץ לברר מי הם הוריו הביולוגיים ותמיכה גוברת בהגשמתה. התעוררות זו, שביטוייה יוסברו מיד, מקורה בהגברת קולו של המאומץ. מגורם אילם ונעלם, הפך המאומץ לדובר עצמאי דומיננטי ולמושא של מחקר אקדמי נרחב.

מאמצע שנות השבעים אנו מגלים כתיבה אוטוביוגרפית של מאומצים, המתארים את הרצון לברר מי הם הוריהם הביולוגיים, את החיפוש שניהלו (לא פעם חיפוש ארוך ומייגע מאוד), את התסכול הכרוך באי הידיעה ואת תחושת הרווחה הכרוכה במפגש. **קבוצות תמיכה** של מאומצים החלו להתגבש פחות או יותר באותה תקופה. פעילותן התרחבה והכתה שורש במהלך שנות השמונים, עם פתיחת סניפים בכל מדינות ארה"ב, ולאחר שאלפי חברים הצטרפו לשורותיהן. קבוצות התמיכה שימשו בתחילה כארון קשבת למאומצים שביקשו לאתר מידע אודות הוריהם הביולוגיים. מאומצים, ש"זכו" בשנים עברו לגינוי חברתי על ניסיונם לאתר את בני משפחתם הביולוגית, ליחס נוקשה מצד משפחתם המאמצת שלעיתים קרובות, בשל היעדר הכנה מוקדמת ודיון פתוח, תפסה זאת כפגיעה קשה, ולביקורת אפילו מצד אנשי המקצוע מתחום האימוץ, שראו בכך במקרה הטוב כפיות טובה כלפי מאמצייהם, מצאו נחמה במציאת שותפים למצבם. אט אט שינו קבוצות התמיכה את מאפייניהן והרחיבו את יעדיהן – מקבוצות תמיכה הפכו לארגונים אקטיביים שלקחו חלק בחיפוש אחר ההורים הביולוגיים. המאומצים החלו מספקים הדרכה לחבריהם, "טיפים" כיצד למצוא את ההורים הביולוגיים, איך לזכות בחיבתו של פקיד האימוץ "ולשאוב" ממנו פרטים שאין הוא אמור לספק, וכיצד לעקוף את המגבלות החוקיות. הם החלו לספק ליווי לתהליך החיפוש, להגיש עזרה אקטיבית על ידי יצירת מרשמים משותפים למאומצים ולאמהות

ELIZABETH BARTHOLET, FAMILY BONDS – ADOPTION AND THE POLITICS OF PARENTING
Susan M. Sterett, *Special Issue on Nonbiological Parenting: Introductory* ; 16 (1993)
Essay, 36 LAW & SOC'Y REV. 209 (2002)

37 קשיים אלו עלולים להתחדד על רקע נטייתן האפשרית של העמותות (בהיותן גוף פרטי) להתמקד בטובת ההורים המזמינים, ולהיות מחויבות פחות לטובת הילד. זאת, על אף המחויבות שנקבעה בחוק לפעול לקידום טובת הילד וזכויותיו, בס' 28 לחוק האימוץ.

ביולוגיות, כמעקף להסדרים הפורמליים, ולאחר אלה את אלה על ידי הצלבת הנתונים ואיתור הדדי. חלק מן הארגונים החל לקבל גוון פוליטי והארגונים העמיקו את פעילותם כקבוצות לשינוי חברתי. הם קיימו פעילות לוביסטית ענפה ונקטו יוזמה אקטיבית לשינוי ההסדר המשפטי. חלק מארגונים אלה פתח את השורות גם בפני ההורים הביולוגיים, שרצו ליזום חיפוש בעצמם או להביע תמיכה בחיפוש שצאצאיהם הביולוגיים עורכים, ולהורים מאמצים שביקשו לחזק את ידי ילדיהם. ארגוני תמיכה ושינוי חברתי נפרדים הוקמו למטרות שונות, גם בשם גורמים אלה, לתמיכה בזכות ההתחקות, אך לעיתים גם כקבוצות להגנת אינטרסים אחרים, בהם התנגדות להכרה בזכותם של המאומצים.

כד בבד, עם הגברת הפעילות של קבוצות התמיכה והשינוי, ניתן להצביע על **התמקדות גוברת של אמצעי התקשורת בסוגיה: סיקורים בעיתונות הכתובה ובעיקר בטלוויזיה, במסגרת תוכניות האירוח והחדשות, שהתגייסו לטובת מאבקו החברתי של המאומץ, או לפחות סיקרו אותו, אבל נהנו לא פחות מרייטינג גבוה וממיקוד תשומת לב ציבורית לסיפורים אישיים מרגשים.**

מחקרים פסיכולוגיים במספר הולך וגדל נערכים במאומצים בשנים האחרונות. המחקרים בודקים את המוטיבציה להשיג מידע אודות ההורים הביולוגיים, וכן בודקים את השלכותיו של תהליך החיפוש ואת תוצאותיו של המפגש בין הצדדים. המחקרים משקפים רמה גבוהה של רצון להתחקות ומציגים ממצאים חיוביים באשר לרווחת המאומץ לאחר השלמת התהליך. ואולם, הסתמכות על מחקרים אלה מחייבת זהירות. לרוב, מדובר במחקרים ששיטות המחקר שלהם בעייתיות, בעיקר בשל גודל הקבוצה (היקפה המצומצם), ובשל אופן בחירת הנחקרים, לא פעם self selected או כאלו השייכים לקבוצות התמיכה והשינוי שתוארו, קבוצות אשר מטבען קשה להגדיר אותן כנטולות עמדה בשאלת זכות ההתחקות. לנוכח חובת הסודיות המוטלת בהקשרו של האימוץ, נמנעת פנייה ישירה מטעם החוקרים לאוכלוסיית המאומצים, ונוצר קושי של ממש ליצור קבוצות מחקר גדולות שבחירת חבריהן אקראית.³⁸

במקביל להתעוררות החברתית ולהגברת המחקר סביב חויית המאומצים, מגלים זרם של **כתיבה אקדמית מתחום המשפט, המתאפיין בקריאה להכרה בזכות המאומץ.** הכתיבה האקדמית מסתמכת על אותם מחקרים פסיכו-סוציאליים כדי להוכיח רצון, או מה שנהוג לכנות "צורך פסיכולוגי", בקבלת המידע, אך יוצרת בנוסף תשתית חוקתית לעיגון הזכות. בין היתר, קושרים הכותבים, התומכים בהכרה בזכות, בין זכות המאומץ לאתר את הוריו הביולוגיים לבין זכויות אדם שונות, ביניהן: הזכות לכבוד; לחירות; להגשמה עצמית; הזכות לקבל מידע (מההווה חלק מחופש הביטוי); הזכות לבריאות (בשל חשיבות המידע לצרכים רפואיים); זכות הקניין (בשל הקביעה המאפשרת למאומץ לרשת את בני משפחתו הביולוגית) ועקרון השוויון. לא אוכל במסגרת רשימה

38 לסקירת המחקר הפסיכו-סוציאלי ולהסתייגות מאיכותו ראו בהרחבה רות זפרן, לעיל ה"ש 10, בעמ' 204 ואילך.

זו להביא את מכלול טיעוני הצאצא וטיעוני הנגד העשויים להישמע בשם ההורים הביולוגיים המתנגדים להכרה בזכות, טיעוני ההורים הפסיכולוגיים-המאמצים וטיעונים שהושמעו בשם המאומץ עצמו ובשם הציבור הרחב. הדברים מורכבים ודורשים שקלול והכרעה איזונית עדינה בין מגוון רב של שיקולים.³⁹

ניסיון להציג סיכום והערכה כוללת של הדברים מלמד, כי התנועה האמורה, על מגוון זרועותיה, נשאה פרי ובחלק ניכר משיטות המשפט המערביות, בפרט בארה"ב, באוסטרליה ובמערב אירופה, הובילה לשינוי משפטי מהותי. המדיניות הכללית שאיפיינה שיטות אלה עד לפני שני עשורים, מדיניות נוקשה של חיסיון, שלילת זכות למידע מכל סוג שהוא, השתנתה מהותית מאז ראשית שנות התשעים. יותר ויותר שיטות נוקטות הסדרים המכירים בזכות להתחקות, אם כי באופן ובהיקף משתנים.

ראוי בהקשר זה להזכיר שינוי מהותי נוסף, המשיק לשאלת זכות המאומץ להתחקות אחר הוריו הביולוגיים. הגברת השימוש בחלופת **האימוץ הפתוח**, הנמנעת מראש מלנתק לחלוטין את הקשר בין המאומץ לבין בני משפחתו הביולוגית. השימוש בחלופה זו גובר במיוחד בארה"ב ובניו-זילנד, גם בנסיבות של אימוץ תינוקות בני יומם ולא רק כאשר המאומץ מבוגר יחסית והספיק לבסס קשר משמעותי עם בני משפחתו הביולוגית. חלופת האימוץ הפתוח מקובלת יותר, הן על רקע מחקרים פסיכו-סוציאליים אוהדים⁴⁰ והן על רקע התעצמות "עמדת המיקוח" של האמהות הביולוגיות, המקבלת ביטוי לנוכח הסדרי האימוץ בארה"ב, הכוללים גם סוכנויות לא מדינתיות ומתורכים פרטיים, אשר פעילותם מלווה בנוסף תחרותי. על רקע הסדר זה ולנוכח מיעוט התינוקות הפנויים לאימוץ (תינוקות מהסוג "המבוקש" – בני יומם, לבנים ובריאים), מתגבשת יכולתה של האם הביולוגית להעמיד את האימוץ הפתוח כתנאי למסירה לאימוץ. נוסף לקירבה הרעיונית הקיימת בין ההצדקות להסרת החיסיון מעל מסמכי האימוץ לבין אלו הקיימות באשר לחלופת האימוץ הפתוח, ברור, כי בנסיבות של אימוץ פתוח, מוקנה למאומץ מידע ישיר ובלתי אמצעי ביחס לזהות קרוביו הביולוגיים ומתייחר, לרוב, הדין בשאלת זכות ההתחקות.

ד. מעמדה וביטויה של זכות המאומץ להתחקות אחר זהות הוריו הביולוגיים בשיטות המשפט האחרות

בשל מגוון ההסדרים הקיים והשוני בין שיטה לשיטה, קשה להכליל את המצב באירופה או לתת סקירה כוללת באשר לדין בארה"ב, בקנדה או באוסטרליה, מעבר למגמה הכללית ששורטטה לעיל. נסיבות אלה יחייבו אותי להתייחס לדברים במשיכות מכחול רחבות, תוך התמקדות בעקרונותיהם המנחים של המודלים האופייניים להסדרה

39 שם, בעמ' 164 ואילך, וכן בעמ' 215 ואילך.

40 שם, בעמ' 93.

ובפירוט הסדריהם של כמה שיטות שנבחרו כדוגמה, העשויות, להבנתי, לשמש כמקור השראה לבחינה השוואתית של ההסדר הישראלי.

לצורך הבהרת הדיון בחרתי להציג את המודלים האופייניים להסדרת הסוגיה על סקאלה, ולסווגם על פי המידה בה הם מכירים באפשרות המאומץ לקבל מידע אודות הוריו הביולוגיים. **בקצה האחד** של הסקאלה נמצאים הסדרים המפעילים חיסיון מלא ומוחלט על נתוניו המזהים והבלתי מזהים של ההורה הביולוגי. **בקצה השני** של הסקאלה נמצאים הסדרים המקנים זכות בלתי מותנית לקבלת מידע רקע כללי, מידע מזהה ואפשרות בלתי מוגבלת לעשות במידע שימוש, לרבות פנייה ישירה ובלתי אמצעית להורה הביולוגי. **לרוב**, ננקטים הסדרי ביניים המאפשרים קבלת מידע לא מזהה מסוגים שונים, אך מגבילים את שחרור המידע המזהה או את השימוש בו בתנאים שונים.

בארה"ב, העומדת במרכז הסקירה שאציג, נתון נושא האימוץ להסדרה מדינתית. במרבית המדינות נקבעה חקיקה המבטיחה איסוף ומסירת מידע רפואי בלתי מזהה אודות האם הביולוגית, ובמידת האפשר גם אודות האב. המידע נמסר למאמצים עובר לאימוץ, ובמישרין למאומצים עם הגיעם לבגרות, אף כי לרוב לא מובטח עדכוננו של המידע לאורך השנים. באשר להעברת מידע מזהה ותיאום מפגש בין הצדדים, מאופיינות מרבית מדינות ארה"ב, כמו גם יתר מדינות המערב, בהסדרים שניתן לסווגם כהסדרי ביניים. ההסדרים שננקטו פשרניים ומשמרים, במידה כזו או אחרת, את אפשרותם של ההורים הביולוגיים למנוע את חשיפת זהותם. **ההסדרים ניתנים לסיווג לשישה מודלים עיקריים**, הנבדלים זה מזה במידת התוקף שהם מקנים לזכות ההתחקות ובאופן שבו בחרו להגשימה.⁴¹ ששת המודלים יוצגו כאן בקווים כלליים וישמשו לתיאור ולסיווג ההסדרים ממגוון השיטות שיוזכרו. ראוי לציין, כי סיווג ההסדרים למודלים חייב לטשטש את השוני בין הסדר אחד למשנהו. רבים מבין ההסדרים שנבדקו הם הסדרים מורכבים, המאופיינים בחלופות המתפצלות לפי זהות הגורם

41 על מגוון השיטות הקיים ראו באופן כללי Pamela Smith, *Regulating Confidentiality of Surrogacy Records: Lessons from the Adoption Experience*, 31 U. LOUISVILLE J. AURA BEHNE, *Balancing the Adoption Triangle: The State*, ;FAM. L. 65, 78-85 (1992) *the Adoptive Parents and the Birth Parents – Where Does the Adoptee Fit In?*, 15 Naomi Cahn & Jana ;BUFFALO JOURNAL OF PUBLIC INTEREST LAW 49, 77-81 (1997) Singer, *Adoption, Identity, and the Constitution: The Case for Opening Closed Jason Kuhns, The Sealed ;Records*, 2 U. PA. J. CONST. L. 150, 162-168 (1999) *Adoption Records Controversy: Breaking Down the Walls of Secrecy*, 24 GOLDEN Barbara Gonyo & Kenneth W. Watson, *Searching in ;GATE U. L. REV.* 259 (1994) Bobbi W. Y. Lum, *Privacy v. Secrecy: The ;Adoption*, 46 PUB. WELFARE 14 (1988) *Open Adoption Records Movement and its Impact on Hawaii*, 15 HAWAII L. REV. 483, 505-508 (1993).

המחפש והמועד בו התרחש האימוץ הרלוונטי. הדיון שיובא כאן יתמקד בהסדר ככל שהוא נוגע למאומץ, ואולם, יש לזכור כי ההסדרים בחלקם מעניקים הכרה מסוימת גם לזכות ההורה הביולוגי לאתר את הצאצא שמסר לאימוץ או שהוצא ממנו בעל כורחו. ההסדרה, ככל שהיא נוגעת להורה, מגבילה לרוב את האפשרות להתחקות במידה רבה יותר.

המודל הראשון שיוצג הוא זה הממוקם בקצה האחד של הסקאלה ומתאפיין בגישה מצמצמת ביותר ביחס לזכות. הוא משמר את חסיונם של מסמכי האימוץ, כפוף לחריג המאפשר הסרת החיסיון על ידי בית המשפט בהתקיים מניע מוצדק (good cause). הסדר זה, שאיפיון עד לפני כעשור שנים את מרבית מדינות ארה"ב, תקף כיום כהסדר בלעדי במיעוטן בלבד.⁴² במדינות אחרות שנבדקו מחוץ לארה"ב לא נמצאו עוד כאלה הנוקטות אותו.

על פי הסדר זה, יוסר החיסיון מעל מסמכי האימוץ על פי צו בית משפט, אם הוכח לפני בית המשפט קיומו של "מניע מוצדק" או "צורך הכרחי" לגילוי המידע. בנסיבות אלה יאפשר בית המשפט לספק מידע אודות ההורה הביולוגי, אם כי בחלק מן ההקשרים, אף כאשר הוכח מניע מוצדק, לא יוסר החיסיון באופן מלא, זהות ההורה הביולוגי לא תתגלה והמידע שיסופק יהיה רפואי או אחר. הפסיקה שעוסקת בשאלת קיומה של ההצדקה להסרת החיסיון אינה אחידה והעמדות משתנות מבית משפט אחד למשנהו.⁴³

42 כהסדר בלעדי מופעל הסדר זה במדינות ניו-ג'רסי וצפון קרוליינה בלבד 9:3-52 N. J. Stat. § 48-9-102 (2005); N.C. Gen. Stat. § 48-9-105 (2005); N.C. Gen. Stat. § 48-9-102 (2005); ואולם, כברירת מחדל הוא נפוץ למדי אף כיום. הפעלתו כברירת מחדל מתרחשת כאשר ההסדר הראשי כושל. כך, למשל, כאשר הפעלת הסדר תיווך, שטיבו יוסבר מיד, לא הובילה לתוצאה המקווה (למפגש בין המאומץ להורה), יופעל ההסדר המסורתי, כלומר החיסיון יוסר רק על פי צו בית משפט בהתקיים מניע מוצדק. Cahn & Singer, לעיל ה"ש 41 בעמ' 165; Marianne Brower Blair, *The Impact of Family Paradigms, Domestic Constitution, and International Conventions on Disclosure of Adoption Person's Identities and Heritage: A Comparative Examination*, 22 MICH. INT'L L. 587, 612 (2001).

43 לסקירת הפסיקה העוסקת בהצדקות להסרת החיסיון, ראו Joseph D. Harrington, *The Courts*, Cynthia A. ; *Contend with Sealed Adoption Records*, 38 PUB. WELFARE 29 (1980) Rucker, *Texas Adoption Laws and Adoptees' Right of Access to Confidential* Elizabeth J. Samuels, *The Idea of ;Records*, 15 ST. MARY'S L. J. 153 (1983) *Adoption: An Inquiry into the History of Adult Adoptee Access to Birth Records*, 53 Lori B. Andrews, *Gen Etiquette: Genetic*; RUTGERS L. REV. 367, 428-429 (2001) *Information, Family Relationship, and Adoption*, in GENETIC SECRETS – PROTECTING PRIVACY AND CONFIDENTIALITY IN THE GENETIC ERA 255, 262-263 (M. A. Rothstein Ann T. Lampion, *The Genetics of Secrecy in Adoption, Artificial*; ed., 1997)

בין יתר העילות, שהוכרו עקרונית כמאפשרות הסרת החיסיון, ניתן להזכיר עילות בריאותיות, עילות קנייניות, עילות דתיות או עילות פסיכולוגיות.⁴⁴ בתי המשפט קבעו, כי רצון רגשי או סקרנות אינם עומדים בקריטריון ואינם מבססים עילה מוצדקת להסרת החיסיון מעל נתוני ההורה הביולוגי, ושרטטו רף משתנה ליישום הקריטריונים האחרים. חלק מבתי המשפט נטה להיעתר לבקשה ולאפשר עיון במסמכי האימוץ, בנסיבות בהן הביעו מאומצים חשש בריאותי כללי באשר למצבם בהווה או בעתיד, או באשר לתכנון המשפחה בהקשר של הולדה עתידית. במקרים אחרים, לא היה די אפילו בצורך קונקרטי כדי לבסס הסרת החיסיון.⁴⁵ יסוד חלופי שהתגבש בהקשר זה, כעילה להסרת החיסיון, הינו היסוד המעין קנייני. בדומה להסדר הישראלי, שימרו חלק משיטות המשפט את זכות המאומץ לרשת את הוריו הביולוגיים, אף לאחר מועד פקיעת הקשר

; *Insemination, and In Vitro Fertilization*, 14 AM. J. L. AND MED. 109, 112 (1988)
 Audra Behne, *Balancing the Adoption Triangle: The State, the Adoptive Parents and the Birth Parents – Where Does the Adoptee Fit In?*, 15 BUFF. JOUR. PUB. INT. LAW
 Bobbi W. Y. Lum, *Privacy v. Secrecy: The Open Adoption Records*; 49 (1997)
 Lori; *Movement and its Impact on Hawaii*, 15 HAWAII L. REV. 483, 499-501 (1993)
 B. Andrews & Nanette Elster, *Adoption, Reproductive Technologies and Genetic*
 ,41 לעיל ה"ש Cahn & Singer; *Information*, 8 Health Matrix 125, 139-147 (1998)
 בעמ' 161-162 Smith; לעיל ה"ש 41, בעמ' 88-91 Kuhns; לעיל ה"ש 41, בעמ' 263-264,
 281-282.

44 ראו בעניין זה רות זפרן, לעיל ה"ש 10, בעמ' 191, 194.

45 כך למשל, עותר, מאומץ, טייס בחברה מסחרית, שלקה במחלת לב וביקש להסיר את החיסיון על מנת שיוכל לקבל מידע רפואי בלתי אמצעי (כלומר על ידי מפגש ישיר), מהוריו הביולוגיים, סורב בטענה שהכרה בטענתו תוביל לביטול גורף של מדיניות החיסיון עם הגיע המאומץ לגיל הביניים. ראו *Golan v. Louise Wise Services*, 507 N.E. 2d 275, 276, 279 (1987) והשוו *Axelrod v. Laurino*, 145 Misc. 2d 818; 548 N.Y.S.2d 405 (1989); *In the Matter of the Adoption of Raymond E.E.T.*, Anonymous 801 N.Y.S.2d 781; 2005 N.Y. Misc. LEXIS 1226. עמדה מרחיקת לכת עוד יותר נקבעה בהקשר של פרשה שעסקה במאומץ חולה שנדרש לתרומת מח עצם. הוא ביקש לקבל את פרטיהם המזהים של הוריו הביולוגיים על מנת שיוכל לפנות אליהם בבקשה אישית לברור התאמה ותרומה. בית המשפט הכיר אמנם באינטרס, אך סירב לשחרר מידע מזהה, וקבע, כי האינטרס יכול לבוא על סיפוקו על ידי מינוי נציג מטעם בית משפט שיפנה להורים ויברר עימם את נתניהם הפיסיים ואת הסכמתם לקחת חלק בתרומה. ברי, שפתרון כזה אינו מהווה מיצוי מלא של זכויות המאומץ: השפעתה של פנייה אישית וישירה מאת המאומץ להוריו-מולידיו עשויה לעיתים להיות רבה במיוחד, בעוד שסירוב עשוי להיעשות ביתר קלות בחסות החיסיון. *In re George*, 625 S.W. 2d 151, 159-161 (Mo. Ct. App. 1981); *In re George*, 630 S.W.2d 614, (Mo. Ct. App. 1982) ועיינו: Janet L. Richards & Sheryl Wolf, *Medical Confidentiality and Disclosure of Paternity*, 48 S. D. L. REV. 409 (2003).

בניהם ובנוסף לזכותו לרשת על פי דין את מאמציו. יסוד זה היווה, לגישת חלק מן הערכאות, הצדקה מספקת להסרת החיסיון.⁴⁶ מגמתם הכללית של בתי המשפט בהקשרו של ההסדר, הדורש ביסוסו של מניע מוצדק לצורך הסרת החיסיון, מצמצמת בעיקרה. על אף שניתן להצביע על פסיקות של שופטים אינדיבידואליים, שציידו בעמדת המאומצים והורו על הסרת החיסיון בגין עילות קלות ערך, לא היה בהסדר זה כדי לספק את שאיפתם של המאומצים למידע. הסדר זה, ככל שהוא מוחל כהסדר בלעדי ובאופן הצר בו הוא מתפרש על ידי מרבית בתי המשפט, מכרסם באופן ניכר בהיקפה של זכות ההתחקות ומותיר ממנה מובן מוגבל ביותר. ההסדר מקנה את ההכרעה לבית המשפט, אך אינו מוותר על חוות הדעת המקצועית, ובכך מבזבז משאבים וזמן יקרים עבור כל הצדדים. כאשר מצווה בית המשפט, בסופו של דבר, על הסרת החיסיון מעל המידע הלא מזהה, מתגלה, לעיתים קרובות, מידע דל ביותר, אם בכלל. בהיעדר אפשרות לפנות להורה במישרין, אין דרך להשלימו, והמאומץ נותר ללא מענה לתהיותיו.

המודל השני – בקצה השני של הסקאלה ממוקם ההסדר המקנה זכות גישה בלתי מוגבלת למסמכי הלידה או האימוץ. שיטה זו מאפשרת למאומץ שבגר זכות גישה בלתי מוגבלת למסמכים הכוללים מידע מזהה אודות ההורים הביולוגיים, לפחות כפי שהיה קיים עובר לאימוץ. שיטה זו מופעלת במיעוט מקרב מדינות ארה"ב, מדינות שבהן, מבחינה היסטורית, מעולם לא נשללה בחוק אפשרותו של המאומץ לקבל את המסמכים האמורים.⁴⁷ חשוב לציין כי למרות שהסדרים אלה נשמעים כמרחיבים את זכות הצאצא, הם עשויים להיות בעייתיים, שכן המידע שנמצא בתעודת הלידה או בצו האימוץ אינו רב, ועם חלוף הזמן עשוי להיות בלתי מעודכן. מידע זה עשוי לספק בקושי את סקרנות המאומצים ולהקשות מאוד על איתור האם, המצופה להיעשות בכוחות עצמם ללא סיוע של הרשות.

הסדרים המקנים למאומץ מידע מזהה נהוגים, במגוון צורות ומאפיינים, גם בשיטות נוספות. מבין השיטות שבדקתי באירופה היתה **סקוטלנד** הראשונה להעניק את הזכות, בקובעה, עוד בשנת 1930, הסדר המאפשר קבלת מידע מזהה.⁴⁸ על פי החוק,

46 גם בהקשר זה קיים פער בין הערכאות וחלקן לא איפשרו הסרת החיסיון, אך הזכות הובטחה על ידי מינוי פקיד מטעם בית המשפט שיבדוק התגבשות הזכות לרשת מבלי שנחשפה זהות ההורה הביולוגי.

47 הסדר זה מופעל באלסקה ובקנזאס: K.S.A. § 59-2122 ; Alaska Stat. § 25.23.150 (2006) (2005).

48 Joanne Klauer, *Open Adoption Records: A* ; 631 בעמ' 42, לעיל ה"ש 42, בעמ' 631 ; Brower Blair John Triseliotis, ; *Question of Empowerment*, 57 SASK. L. REV. 415, 420-423 (1993) *Identity and Genealogy*, in TRUTH AND THE CHILD: A CONTRIBUTION TO THE DEBATE ; ON THE WARNOCK REPORT 21, 22 (N. Bruce, A. Mitchell, K. Priestley eds., 1988)

מאומץ שהגיע לגיל 16 רשאי לקבל את תעודת הלידה המקורית ואת מסמכי האימוץ.⁴⁹ תעודת הלידה כוללת את שם ההורים המולידים (או לפחות את שם האם), את שמו המקורי של המאומץ, את עיסוק ההורים וכתובת מגוריהם במועד הלידה. נוסף לכך, זכאי המאומץ לקבל מידע שהצטבר אודותיו בסוכנות האימוץ, מידע ומסמכים שהסוכנות מחויבת בחוק לאסוף ולשמור למשך 75 שנים לפחות. באופן אופציונלי ולפי רצון המאומץ, יזכה המאומץ לייעוץ בתהליך פתיחת התיק.⁵⁰ בנוסף, מופעל מאז שנת 1991 מנגנון תיווך, המאפשר למאומץ ולקרוביו הביולוגיים להירשם, לאתר איש את רעהו ולתאם מפגש באמצעותו. המנגנון פסיבי מטבעו, ומפגש יתואם כאשר נתוני הצדדים, שנרשמו ביוזמתם, מוצלבים.

אנגליה וויילס נוקטות אף הן הסדר המקנה תחולה רחבה לזכות ההתחקות. על פי החוק, זכאי מאומץ בהגיעו לגיל 18 לקבל מידע המאפשר לו להשיג את תעודת הלידה המקורית, הכוללת את פרטיה המזהים של האם היולדת ואת כתובתה, כפי שהיו בעת הלידה, ועד כמה שקיימים פרטים דומים אודות האב.⁵¹ ההסדר משנת 1975, שהטיל על המאומץ חובת ייעוץ והגביל את אפשרותו לקבל מידע נוסף, כגון זה המצוי בתיקי האימוץ שבסוכנות האימוץ, תוקן.⁵² החוק במתכונתו משנת 2002 מקנה למאומץ, נוסף למידע המזהה אודות הוריו הביולוגיים, מידע בלתי מזהה כללי שנמסר למאמציו עובר לאימוץ, מסמכים ומידע שהצטברו בתיקו שבסוכנות האימוץ, ואת מסמכי האימוץ

Kenneth Mckenzie Norrie, *Genetic Knowledge and the Law, in TRUTH AND THE CHILD: A CONTRIBUTION TO THE DEBATE ON THE WARNOCK REPORT* 26 (N. Bruce, A. Mitchell, K. Priestley eds., 1988)

Adoption Act 1976; The Adoption Agencies Regulation (Scotland) 1996 49
www.opsi.gov.uk/si/si1996/Uksi_19963266_en_1.ht

Christina Rueff, *Comparison of Tennessee's Open Records Law with Relevant* 50
; *Laws in other English-Speaking Countries*, 37 BRANDEIS L. J. (1999) 453, 465
Klauer, לעיל ה"ש 48, בעמ' 420.

Adoption and Children Act ; Children Act of 1975, s. 26; Adoption Act 1976, s. 50 51
; 2002 s. 60. כמו כן ראו Brover Blair לעיל ה"ש 42, בעמ' 630 ; Rueff ; שם, בעמ' 466 ;
M. Freeman, *The New Birth Right? – Identity and the Child of the Reproductive Revolution*, 4 INTERNATIONAL JOURNAL OF CHILDREN'S RIGHTS 273, 278 (1996);
Katherine O'Donovan, *A Right to Know One's Parentage?*, 2 INTERNATIONAL
JOURNAL OF LAW & THE FAMILY 27 (1988)

על החוק במתכונתו הקודמת ראו Brover Blair, לעיל ה"ש 42, בעמ' 633-635 ; Rueff ; שם, 52
Erica Haimes, *Secrecy: What Can Artificial Reproduction Learn From* ; 466 בעמ'
ERICA ; *Adoption?*, 2 INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW AND THE FAMILY 46 (1988)
HAIMES & NOEL TIMMS, *ADOPTION, IDENTITY AND SOCIAL POLICY: THE SEARCH FOR
DISTANT RELATIVES* (1985)

והצווים המצויים בתיק בית המשפט. המידע מתקבל כיום באמצעות סוכנות האימוץ וזו מחויבת להעבירו למאומץ, אלא אם כן קיבלה בנסיבות יוצאות דופן את אישור בית המשפט.⁵³ מטרת השינוי היא לקבוע את הסוכנות כגורם מווסת לשחרור המידע לצורך הגנת מי מן הצדדים במקרים חריגים, ואולם שיקול דעתה של הסוכנות מצומצם ושלילת המידע תיעשה רק באישור בית המשפט שיינתן בנסיבות חריגות, כגון חשש ממשי לחייו של ההורה הביולוגי כתוצאה מגילוי המידע. בד בבד נקבעה רשימה של נתונים שעל הסוכנות לאסוף ולשמור, ומידע שעל הסוכנות למסור מראש לידיעת המאמצים העתידיים. המידע כאמור יעמוד לרשות המאומץ במישרין עם הגיעו לבגרות. במקביל להסדר האמור, המעניק למאומץ את המידע במלואו ומאפשר לו לעשות בו כל שימוש שיחפוץ, מתקיים מנגנון תיווך, המאפשר רישום לצורך איתור קרובים ומפגש עימם, במתכונת פסיבית.⁵⁴ החוק שונה באורח מהותי באשר לזכותו של ההורה להתחקות אחר צאצאו, והוא מקנה במהלך הדרגתי אפשרות התחקות להורה בסיוע גורם מתווך.⁵⁵ צפון אירלנד אף היא מקנה את הזכות למאומצים, החל משנת 1987.⁵⁶ ההכרה הגוברת בזכות המאומץ, ניכרת גם בהסדר שנקבע בניו-זילנד. לצד הגברת האימוצים הפתוחים, המייתרים כשלעצמם את הצורך בהקניית זכות התחקות,⁵⁷ מוקנית למאומץ שאומץ באימוץ סגור, זכות בלתי מותנית לקבלת מידע מזהה.⁵⁸ אף בדרום

53 Adoption and Children Act 2002 § 54, 60.

54 שם, § 80.

55 אם ביקש ההורה הביולוגי מידע מזהה או מפגש עם המאומץ, יפנה הגורם המקצועי באופן דיסקרטי למאומץ ויברר את עמדתו. במקרה של הסכמה תתואם פגישה, Adoption and Children Act 2002 § 80.

56 The Adoption (Northern Ireland) Order 1987 § 54 Statutory Instrument 1987 .www.opsi.gov.uk/si/si1987/Uksi_19872203_en_7.htm ; No. 2203 (N.I. 22),

57 ראו לעיל ה"ש 40, ובטקסט הסמוך.

58 החוק שם מקנה, מאז שנת 1985, זכות למידע מזהה עם הגיע המאומץ לגיל 20 The Adult Adoption Information Act 1985; www.legislation.govt.nz/browse_vw.asp?content-set=pal_statutes

לדיון בהסדר בניו-זילנד ראו עוד Klauer, לעיל ה"ש 48, בעמ' 423; Rueff, לעיל ה"ש Alexina McWhinnie, *The Concept of "Open Adoption" – How Valid is it?*, in; 50 CURRENT HUMAN DILEMMAS IN ADOPTION 7, 12 (A. McWhinnie & J. Smith eds., Barbara Nicholas, *Community and Justice: The Challenges of Bicultural Partnership to Policy on Assisted Reproductive Technology*, 10 BIOETHICS 212, 217 Audrey Mullender, *The Spread of Openness in New Zealand*, in OPEN (1996) .ADOPTION – THE PHILOSOPHY AND THE PRACTICE (A. Mullender ed., 1991)

אוסטרליה שבאוסטרליה, מוקנה למאומצים, שהגיעו לגיל 18, זכות לגילוי מידע מזהה, לרבות שמם ותאריך הלידה של ההורים הביולוגיים, וזכות למידע בלתי מזהה. תחולת הזכות רחבה, והיא מקיפה גם את צאצאי המאומץ בנסיבות בהן המאומץ נפטר או שלא ניתן לאתרו.⁵⁹

הקונטיננט מאופיין אף הוא במידה רבה של פתיחות. **פינלנד** היתה בין הראשונות שאיפשרה גישה למסמכי האימוץ.⁶⁰ **שוודיה**, נושאת דגל הפתיחות והגילוי באשר לצאצאי תרומת הזרע, הסדירה את תחום ההזרעה המלאכותית על בסיס מודל ההסדרה הקיים בהקשרו של האימוץ.⁶¹ הדין מתאפיין במגמה המבקשת להעניק למאומץ מידע מקסימלי וסיוע בתהליך החיפוש.⁶² **בגרמניה** הוכרה הזכות בפסיקה, ומאומץ יוכל לקבל את תעודת הלידה המקורית לפי דרישתו. **דנמרק** אמנם לא הסדירה את הסוגיה בחוק, אך היא מבטיחה בפועל מידע מזהה אודות ההורים הביולוגיים, אף בטרם הגיע המאומץ לבגרות משפטית.⁶³ ספקות, אם היו קיימים, בדבר מעמדה של זכות ההתחקות בהקשרו של מוסד האימוץ **בשווייץ**, נמוגו עם קבלת התיקון החוקתי בשנת 1992, המכיר במפורש בזכותו של צאצא לקבל מידע בדבר מוצאו.⁶⁴ הכרה בזכות זו נרשמה גם **בפולין**, לאחר רפורמה שהוכנסה לחוק בשנת 1995. על פי ההסדר הנוכחי, זכאי מאומץ שבגר לקבל את תעודת הלידה המקורית הכוללת את פרטיהם של הוריו הביולוגיים.⁶⁵ הזכות לעיין במסמכי האימוץ, הכוללים מידע מזהה באשר להורים הביולוגיים, הוקנתה אף **ביוגוסלביה** למאומצים שאומצו באימוץ מלא (סגור), בהגיעם לגיל 16.⁶⁶

- .www.austlii.edu.au/au/legis/sa/consol_act/aa1988107/index.html Adoption Act 1988 59
 ARTHUR D. SOROSKY ; 51 לעיל ה"ש O'Donovan ; 22 בעמ' 48, לעיל ה"ש 60
 J. P. ; ANNETTE BARAN & REUBEN PANNOR, THE ADOPTION TRIANGLE 224 (1978)
 TRISELIOTIS, IN SEARCH OF ORIGINS – THE EXPERIENCES OF ADOPTED PEOPLE 1
 (1973).
 Knut W. Ruyter, *The Example of Adoption for Medically Assisted Conception*, in 61
 CREATING THE CHILD – THE ETHICS, LAW AND PRACTICE OF ASSISTED PROCREATION
 .177, 179 (D. Evans ed., 1996)
 .52 לעיל ה"ש (1988) Haimes 62
Assisted Reproduction – A Report, The Danish Council of Ethics (Copenhagen, 63
 .1995) 4.3.3
 Olivier Guillod, *Switzerland: Everyone has the Right to Know his or her Origins!*, 32 64
 .U. LOUISVILLE J. FAM. L. 465 (1994)
 Wanda Stojanowska, *Poland – Adoption: Revision of the Family and Custody Code*, 65
 .THE INTERNATIONAL SURVEY OF FAMILY LAW 401 (1997)
 Gordana K. Stanic, *The Significance of Biological Parentage in Yugoslav Family* 66
 .Law, 31 CAL. W. INT'L L. J. 101, 112 (2000)

ארבעת המודלים הנוספים שיוזכרו משקפים הסדרי ביניים, המבקשים להקנות את הזכות, תוך כדי שימור האינטרסים הנוגדים של ההורים הביולוגיים. המודלים יוצגו במדרג, החל מן ההסדר המבטיח הגשמה רחבה יחסית של הזכות ועד לאחרון המקנה לה ביטוי חלש.

המודל השלישי מקנה זכות גישה למידע מזהה אודות ההורה הביולוגי, תוך שמירת זכות הווטו של ההורה הביולוגי, הרשאי לאסור על יצירת קשר עימו.⁶⁷ הסדר זה מקנה למאומץ זכות גישה בלתי מוגבלת למסמכי האימוץ המקוריים ולמסמכים אחרים הכוללים פרטים מזהים ואחרים של ההורים הביולוגיים, ואולם אוסר עליו ליצור קשר עם ההורה הביולוגי, מקום שזה הטיל וטו על קיום המפגש. ההסדר מגביל את השימוש שניתן לעשות במידע, ובכך מכרסם בעצם זכות ההתחקות, הכוללת, על פי הגישה המרחיבה, גם את הזכות למפגש בלתי אמצעי עם ההורה. קיומו של וטו על המפגש, מגובה באיסור פלילי או אזרחי ומטיל חובת פיצויים על המפר.

אחד ההסדרים המגשימים מודל זה הינו ההסדר שנקבע במדינת טנסי. הוראותיו של הסדר זה ישמשו כמקור השראה למודל שיוצע על ידי עבור ישראל, ולכן ארחיב מעט ביחס אליו.⁶⁸ על פי ההסדר בטנסי, ישוחרר, לבקשת מאומץ, מידע בלתי מזהה עם הגיעו לגיל 18 או קודם לכן, אם פנה לקבלת המידע באמצעות נציגו החוקי. החוק מגדיר במפורש מהו המידע שיימסר לצאצא, ובכך מכתוב גם מהו המידע שנדרש להיאסף ולהישמר. בין היתר, מונה החוק פרטים בדבר התאריך והשעה של לידת הצאצא; נתוניו הפיסיים של הצאצא בשעת הלידה, כגון משקל וגובה; גילם של הוריו וקרוביו הביולוגיים של הצאצא, כפי שהיו בשעת הלידה; לאום, מוצא אתני, גזע ושיוך דתי של ההורים הביולוגיים; השכלה, מקצוע, כישורים ותחביבים של ההורים הביולוגיים; תיאור חיצוני כללי, גובה, משקל, צבע שיער, צבע עיניים וגוון עור של ההורים הביולוגיים; מידע אודות קיומם של אחים ומידע בלתי מזהה כללי המתייחס אליהם; מידע רפואי כללי. בין היתר, מתומרצים הצדדים למסור לידי הגורם האחראי על איסוף המידע, מידע עדכני המתווסף לאורך השנים. אם במסגרת זו הגיע לידי הגורם האחראי על המרשם מידע רפואי מבוסס, שתוכנו מחייב לידע את מי מן הצדדים לאלתר, יבצע הגוף האחראי חיפוש שקדני לאיתור הצד השני ולעדכונו.⁶⁹

67 הסדר זה, המעניק ביטוי רחב יחסית לזכות להתחקות, מופעל בארה"ב במדינות אלבאמה, אורגון וטנסי. Wayne Carp, *Book Review Essay: Adoption, Blood Kinship, Stigma, and the Adoption Reform Movement: A Historical Perspective*, 36 LAW AND SOC'Y REV. 433, 455 (2002); Code of Ala. § 22-9A-12 (2005); ORS § 432.240 (2003); Tenn. Code Ann. § 36-1-126; § 36-1-133; § 36-1-135 (2005).

68 ראו להלן טקסט ליד ה"ש 93 ואילך.

69 Tenn. Code Ann. § 36-1-135 (2005); Tenn. Code Ann. § 36-1-133 (2005).

נוסף למידע האמור, יסופק למאומץ מידע מזהה אודות ההורים הביולוגיים, עם הגיעו לגיל 21. המידע נמסר לידי המאומץ לפי בקשתו, מבלי שההורה הביולוגי יוכל להתנגד למסירתו, אלא בנסיבות מיוחדות, כאשר המאומץ הינו פרי אונס או גילוי עריות. בנסיבות חריגות אלה, גילוי פרטיה המזהים של האם ייעשה בהסכמתה בלבד. המידע המזהה נמסר, כאשר נמסר, לאחר שהמאומץ חתם על תצהיר שאוסר עליו ליצור קשר ישיר או עקיף עם ההורה. אם הביע המאומץ רצון לאתר את הוריו או מי מקרוביו הביולוגיים, פונה הרשות המוסמכת ומנסה לאתר את ההורה (או קרוב אחר, אשר לגביו הביע המאומץ רצון להיפגש) ולקבל את התייחסותו לשאלת הקשר והמפגש. אם הגיש ההורה הביולוגי מראש טופס, בו הוא מאפשר או אוסר על יצירת קשר עימו, יימסר תוכנו לידיעת המאומץ. אם ירצה המאומץ לנסות לתאם מפגש, למרות קיומו של מסמך וטו שהוגש בעבר, תפנה הרשות להורה או לקרוב הביולוגי כדי לברר את עמדתו העדכנית.⁷⁰ אם לא הוגש טופס כלשהו מראש, תעשה הרשות מאמץ סביר לאתר את ההורה הביולוגי. הפנייה תשלח אליו בדואר ותאפשר לו שהות להשיב ולהפקיד את הסכמתו או את סירובו למפגש. אם לא השיב ההורה לפנייה, או שלא אותר, יוכל המאומץ ליצור עימו קשר עצמאי. מכאן, כי אי מילוי טופס וטו יפורש כהסכמה מכללא למפגש. במובן זה מועבר הנטל אל כתפי ההורה ליידע את הרשות באשר לעמדתו, או לכל הפחות לעדכן את פרטי ההתקשרות עימו, על מנת שניתן יהיה לאתרו ללא קושי בעת הצורך. אם הטיל וטו או חזר על התנגדותו שהגיש בעבר ליצירת קשר, ייאסר המפגש. הפרת וטו מאפשרת הגשת תביעת פיצויים מטעם הגורם הנפגע.⁷¹

באשר לאימוצים שהתרחשו לאחר כניסת החוק לתוקף, בשנת 1995, נדרש ההורה הביולוגי למלא את הטופס מראש עם המסירה לאימוץ, ולהביע את עמדתו העקרונית באשר לקיום מפגש עתידי. אם בחר לאפשר מפגש, יוכל לציין את עדיפותו בדבר אופן קיומו. כמו כן, יוכל ההורה להטיל וטו על יצירת קשר עם מי מקרוביו האחרים, לרבות קרוביו הביולוגיים, ובכך להבטיח את סודו מפניהם.

עקב ביקורת שנמתחה על ההסדר, שאיפשר שחרור מידע מזהה ללא שנמסרה על כך הודעה להורה הביולוגי, הוספה אפשרות לדרוש התראה מוקדמת, באופן שהמידע המזהה יימסר לצאצא רק בחלוף פרק זמן קבוע מיום שנמסרה להורה הביולוגי הודעה על כך שהמידע עומד להימסר. ההוראה אינה מונעת את שחרור המידע המזהה, כשלעצמו, אך להורה הביולוגי מוקנית שהות להתארגן רעיונית לאפשרות האמורה.

70 קרוב ביולוגי שביקש שלא ייווצר עימו קשר מחויב להגיש טופס פרטים רפואיים מעודכן ומפורט שיועמד לרשות הצאצא (2005) § 36-1-133 Tenn. Code Ann.

71 הבטחת הווטו על ידי פיצויים אזרחיים עוררה ביקורת, שכן אכיפתה דורשת הגשת תביעה עצמאית על ידי ההורה הביולוגי הכרוכה, כשהיא לעצמה, בחשיפה ולפיכך צפויה שלא להיעשות כלל. יחד עם זאת, האכיפה הובטחה על ידי איסור פלילי נוסף. ראו Tenn. Code Ann. § 36-1-132 (2005).

כאמור, גם כאשר הטיל ההורה הביולוגי וטו על יצירת קשר, תישלח אליו הודעה המיידעת אותו, כי המאומץ חפץ לפגוש אותו, ותידרש עמדתו העדכנית. על פי ההסדר המקורי, לא היתה הגבלה על מספר הפניות מצד המאומץ ומבקריו ההסדר טענו, כי פנייה חוזרת להורה, המיידעת אותו אודות בקשות הצאצא, למרות קיומו של וטו מצידו, מהווה פגיעה בפרטיותו והטרדה מיותרת. ההסדר האמור תוקן, וכיום מוגבלות מספר הפניות לשתיים. רק בנסיבות מיוחדות תותר, על פי שיקול דעתו של הגורם המקצועי האחראי, פנייה נוספת. מעניין לציין, שזכות ההורה להתחקות אחר צאצאו, מצומצמת בהיקפה. מידע מזהה אודות המאומץ, ישוחרר רק אם ניתנה הסכמתו המפורשת של המאומץ לכך. אם הביע ההורה רצון במפגש, תברר הרשות את עמדתו של המאומץ באופן דיסקרטי והמפגש ייערך לפי רצונם המשותף.

כמקור השראה להסדר בטנסי, שימש ההסדר שנקבע עוד ב-1990 **בניו סאות' ווילס שבאוסטרליה**.⁷² הסדר זה מקנה אף הוא תחולה רחבה לזכות להתחקות אחר ההורה הביולוגי, בקובעו, כי זכות הצאצא לקבלת מידע מזהה אינה מוגבלת, אלא בשימוש שניתן לעשות בה. קרי, צאצא שהגיע לגיל 18 יוכל לקבל את תעודת הלידה וכן מידע מזהה המצוי במסמכי בית החולים, סוכנות האימוץ ובית המשפט שטיפלו באימוצו. נוסף לפרטיהם המזהים, יוכל המאומץ לקבל מידע כללי מצומצם בדבר הוריו הביולוגיים ומידע אודות אחיו, שאומצו במשפחות נפרדות. בדומה להסדר של טנסי, מאומץ יהיה מנוע מליצור קשר עם ההורה הביולוגי, אם זה הפעיל את זכות הוטו הקנויה לו.⁷³ איסור המפגש מגובה בהסדר פלילי המאיים בהטלת קנס ועונש מאסר.⁷⁴ ההסדר מקנה זכות מקבילה להורה הביולוגי באשר לנתוניו המזהים של המאומץ, ובלבד שהמאומץ הגיע לגיל הבגירות. במקביל, מופעל מנגנון רישום ומפגש, המאפשר לצדדים מעוניינים, לרבות לקרובים אחרים ולבני זוג, להירשם ולהיפגש במקרה של מפגש רצונות. מרכז ל"טיפול לאחר אימוץ" שהוקם, מקנה לצדדים רלוונטיים עזרה וייעוץ לפי בקשתם, ומספק הכוונה מקצועית למטפלים בתחום. שנים ספורות לאחר חקיקת ההסדר, נערכה חקירה יסודית של אופן יישומו והשלכותיו ונבדקו מספר רב של

72 על ההסדר ב-New South Wales בהשוואה להסדר בטנסי ראו Carol Chumney, Adoption and Custody: Current Trends in Tennessee Family Law: Tennessee's New Adoption Contact Veto is Cold Comfort to Birth Parents, 27 U. MEM. L. REV. 843 (1997).

73 ההסדר נקבע תחילה ב-Adoption Information Act 1990 ושולב בשנת 2000 בחקיקת האימוץ הכוללת Adoption Bill 2000 ;
www.parliament.nsw.gov.au/prod/parlament/nswbills.nsf/0/38b652c36d11cd5aca2569.04001ffe52?OpenDocument

74 Rueff, לעיל ה"ש 50, בעמ' 467; Shirley K. Senoff, *Open Adoption in Ontario and the* ; 467, 212 (1998). Klauer, לעיל ה"ש 48, בעמ' 424-427.

מאומצים, הורים ביולוגיים ומאמצים, ונבחנה עמדתם כלפי החוק.⁷⁵ המחקר העלה שביעות רצון גבוהה, אם כי נרשמה התנגדות של מיעוט לא מבוטל, שהתרעם על הפגיעה שעלולה להיגרם, במקרים מיוחדים, למרות קיום מנגנון הוטו. נתוני המחקר מלמדים, כי פרט למקרה אחד בודד, כובדה הוראת הוטו באופן מלא על ידי הצדדים השונים. אף במהלך השנים שלאחר מכן, נודע על הפרות רק במקרים בודדים.⁷⁶ בעקבות מסקנות ועדת המחקר, הוכנסו מספר תיקונים בחוק. ביניהם קביעת מנגנון, המאפשר למי שחפץ בכך לקבל הודעה מוקדמת על שחרור המידע ועיכוב שחרורו לפרק זמן של שלושה חודשים, עיכוב שיאפשר למי שהמידע מתייחס אליו להיערך לחשיפה, ליידע גורמים אחרים ולהתכונן רגשית ולוגיסטית. תיקון נוסף שהוכנס בחוק, הקנה שיקול דעת לגורם המקצועי האחראי, לשקול הכבדה על שחרור מידע, כגון הטלת חובת ייעוץ בנסיבות חריגות, כאשר אחד הצדדים ביקש זאת, על רקע טיב המידע הרלוונטי. החלטתו זו של הגורם המקצועי, נתונה לערעור לטריבונל שיפוטי-מקצועי. עוד שוכלל מנגנון המרשם והוא כולל יותר גורמים מתווכים. צד רלוונטי יכול להשאיר מסר כתוב בעבור הצד האחר למקרה שיחליט לערוך חיפוש עתידי, לפרט מהי הדרך הרצויה ליצור עימו קשר, לציין מידע שרצוי שיובא בחשבון, או גורמים שאליהם הוא מבקש שלא יפנה. מסרים אישיים יכולים לשמש גם כאשר ביקש מי מהצדדים למנוע יצירת קשר עימו.

קבוצת ההסדרים הבאה, הנכללת תחת המודל הרביעי, מקנה למאומץ זכות גישה, כפוף לזכות וטו של ההורה הביולוגי למניעת גילוי פרטים מזהים (להבדיל מווטו ביחס למפגש). הסדרים אלה מצמצמים באופן ניכר את הזכות, שכן הם מגבילים את שחרור המידע ולא רק את השימוש שניתן לעשות בו. ההסדרים מאפשרים למאומץ לקבל את הפרטים המצויים לגביו בתיק האימוץ, לרבות מידע מזהה בדבר הוריו הביולוגיים, כפוף לזכות וטו הקיימת להורה הביולוגי למנוע הסרת החיסיון. ייחודו של ההסדר הוא בהיותו מושתת על **חזקת גילוי**, המניחה כי בהיעדר וטו שהוגש פוזיטיבית, מסכים ההורה הביולוגי לגילוי המידע וכי אין מניעה לשחררו. הבדל זה אינו סמנטי בלבד וחשיבותו הרעיונית והמעשית רבה. על פי מודל זה, ישוחרר המידע, אלא אם כן פעל ההורה פוזיטיבית נגד הגילוי. מטבע הדברים, כאשר ברירת המחדל הינה גילוי, ומניעה דורשת פעולה אקטיבית שהנטל להגשמתה מוטל על ההורה, המסר המועבר והתוצאה המסתברת אוהדים יותר את אפשרות המאומץ להתחקות אחר הוריו הביולוגיים. השיטה נהוגה בכמה מדינות בארה"ב⁷⁷ וב-British

New South Wales Law Reform Commission, Review of the Adoption Information Act 1990: Summary Report 69 1992 75

www.ipc.on.ca/scripts/index_.asp?action=31&P_ID=16285&N_ID=1&PT_ID=16651&U_ID=0 76

שיטה זו נהוגה בין היתר במונטנה, בקולוראדו, בוורמונט, בווינגטון, במרילנד, בדלוור, במישיגן ובהוואי. ראו בעניין זה רות זפרן, לעיל ה"ש 10, בעמ' 277. 77

Columbia.⁷⁸ האחרונה מקנה למאומץ שהגיע לגיל 19 אפשרות לקבל את מסמכי הלידה המקוריים. זאת, כפוף לזכות הסירוב של ההורה הביולוגי, הרשאי להטיל וטו על גילוי המידע או על מפגש. וטו על מפגש מגובה באיסור פלילי, בקנס ובמאסר עד חצי שנה. הסדר מקביל חל על חיפוש ביוזמת ההורה הביולוגי.⁷⁹ בהגיעו לגיל 18 רשאי המאומץ, בהנחה שהוא מודע לעובדת האימוץ, להגיש וטו ובכך למנוע את פניית ההורה.

מרבית השיטות, שאימצו את ההסדר האמור, הגבילו את תחולתו פרספקטיבית או תחמו את גבולותיו בהתאם להסדר החוקי שהיה קיים במועד המסירה לאימוץ. כלומר, החילו אותו רק כאשר במועד המסירה לאימוץ ניתן היה ליידע את ההורה הביולוגי במישרין על זכותו להטיל וטו.

קבוצת ההסדרים המנויה תחת **המודל החמישי** היא זו המפעילה מנגנוני תיווך אקטיביים. מנגנון התיווך האקטיבי, הדומה במידה רבה למנגנון הישראלי כפי שהוא מופעל דה-פקטו, מאפשר לצאצא, המבקש לברר את זהות הוריו הביולוגיים, לפנות לסוכנות הרלוונטית על מנת שזו תבצע למענו חיפוש באופן דיסקרטי ותברר את עמדתו של ההורה הביולוגי כלפי בקשתו. לאחר איתור ההורה על ידי הגורם המתווך, נשאל ההורה אם הוא מוכן לחשיפת זהותו. אם סירב ההורה למפגש או לשחרור המידע, לא יימסר לצאצא כל מידע מזהה אודותיו.⁸⁰ בשונה מקודמו, דורש מודל זה, לשם שחרור המידע, איתור ההורה הביולוגי וקבלת הסכמתו המפורשת להסרת החיסיון. מנגנון התיווך מסורבל, הוא צורך משאבי זמן וכסף, וכתוצאה מכך מכרסם באופן גורף יותר בזכות ההתחקות. הסדר זה, המופעל במספר רב של מדינות בארה"ב, משתנה משיטה לשיטה במאפיינים הנוגעים לזהות הגורם המבצע את התיווך, למימון, לפרק הזמן המוקצה לחיפוש, למועד שנקבע להגשת תגובת ההורה ולתוצאה, במקרה בו ההורה לא אותר או לא השיב לפניית הגורם המתווך.⁸¹ הסדר זה מאפיין אף כמה מן הפרובינציות הקנדיות. רפורמה שהוכנסה בחוקי מדינת **אלברטה** בשנים האחרונות, מאפשרת שימוש

78 Adoption Act 1995 (www.vs.gov.bc.ca/adoption/)

79 Senoff, לעיל ה"ש 74.

80 לקשייו של ההסדר, ראו Cahn & Singer, לעיל ה"ש 41, בעמ' 166-165.

81 הסדר זה מאפיין, בין היתר, את אוקלהומה, בה מקום בו סירב ההורה לחשיפת זהותו, ישתדל (כך לפי לשון ההוראה) הגורם המתווך, לקבל מידע רפואי לא מזהה ומידע אחר לפי בקשת יוזם החיפוש, וזאת, ללא שהוטלה כל חובה לספק את המידע (2005) Okl. St. § 7508-1.3; את מינסוטה (2005) Minn. Stat. Ann. § 259.89; את ניו-המפשייר, שם מאפשר המנגנון להורה לחתום, עובר למסירת הילד לאימוץ, על טופס ויתור סודיות (2005) RSA 170-B:19; את וירג'יניה (2005) Va. Code Ann. § 63.2-1246; וויומינג; ג'ורג'יה; פנסילבניה (2005) 23 Pa. C.S. § 2905; ומיזורי, שהתנתה את הפעלת מנגנון החיפוש האקטיבי בקיומה של הסכמת המאמצים (2006) Heidi Hildebrand, § 453.121 R.S. Mo. עוד בדבר הסדרים אלה ראו, *Because They Want to Know: An Examination of the Legal Rights of Adoptees and their Parents*, 24 S. ILL. U. L. J. 515, 532 (2000).

במנגנון תיווך אקטיבי ומקנה למאומצים שאומצו לפני שנת 2005, זכות גישה לתעודת הלידה המקורית ולמסמכים מזהים נוספים, כפוף לזכות וטו של ההורה הביולוגי. הווטו פוקע אוטומטית עם מותו של ההורה הביולוגי. באשר לאימוצים שמתרחשים אחרי שנת 2005, אין מוקנית עוד זכות וטו, אך מתאפשר למי מן הצדדים הנוגעים בדבר להפקיד טופס המתייחס לאופן בו הוא מעדיף שייווצר עימו קשר.⁸² זכות מקבילה הוקנתה להורים הביולוגיים. Nova Scotia קבעה מנגנון חיפוש אקטיבי, הכולל מגבלות פטרנליסטיות על שחרור המידע. על פי ההסדר שלה, יכול הגורם האחראי למנוע שחרור מידע מזהה גם כאשר שני הצדדים, בגירים יש לציין, הביעו את הסכמתם, אם הוא סבור שיש במידע כדי להזיק למי מהם.⁸³

סיווג משנה של קבוצת ההסדרים, שהגדרתי כמנגנוני תיווך אקטיבי, מאופייין בחזקה כי בהיעדר התנגדות פוזיטיבית יוסר החיסיון. כלומר, בנסיבות בהן החיפוש העלה חרס – ההורה הביולוגי לא אותר או סירב למסור את עמדתו – יוקנה המידע המזהה למאומץ. דוגמאות אופייניות למודל זה הינן ההסדר המופעל בהוואי,⁸⁴ וההסדר המופעל בנברסקה.⁸⁵

קבוצת ההסדרים האחרונה, המתגבשת לכדי מודל שישי, מפעילה מבין הסדרי הביניים, את ההסדר המצמצם ביותר, המושתת על מנגנון רישום ומפגש פסיבי. מנגנון

82 ; Child Welfare Amendment Act, sections 74-78 (2003) www.canlii.org/ab/laws/sta/c-12/20060115/whole.html

83 ; Adoption Information Act 1996 C. 3, S. 1

www.gov.ns.ca/legislature/legc/statutes/adoption.htm

84 על פי השיטה הנהוגה שם, עם פניית המאומץ לקבלת המידע, ינסה נציג הרשות לאתר את ההורה הביולוגי וימסור לו הודעה על בקשתו של הראשון, שאליה יצורפו פרטים שבחר המאומץ להעביר לו, כגון תמונות או מכתב. ההורה יקבל הסבר בדבר זכותו לבקש כי המידע לא ייחשף. ההורה יתבקש להגיב על הפנייה תוך פרק זמן קבוע (לרוב, תוך חודשיים ימים), אך אם לא השיב – ישוחרר המידע על כל פרטיו, לרבות הפרטים המזהים. הגורם האחראי על הטיפול בבקשה הוא בית המשפט לענייני משפחה, כאשר איתור ההורה (שנעשה תוך מאמץ משמעותי), ממומן על ידי אגרה שמשלם המאומץ. אם לא אותר ההורה, יימסר המידע המזהה למאומץ. אם בחר ההורה להטיל וטו על גילוי המידע, יוגבל תוקפו לעשר שנים, אך הוא יכול לחזור ולחדשו. תוקף הווטו פג עם פטירת ההורה. באשר לאימוצים שהתרחשו לאחר סוף שנת 90, הנטל על ההורה הביולוגי להגיש וטו סמוך לבגירות הצאצא. קרי, המנגנון המופעל תואם את המודל הרביעי שהוצג לעיל. מידע בלתי מזהה מסופק למאומץ ללא מגבלות. Bobbi W. Y. Lum, *Privacy v. Secrecy: The Open Adoption Records Movement and its Impact on Hawaii*, 15 HAWAII L. REV. 483, 511-518 (1993).

85 אשר להסדר שמופעל שם, אציין, כי הוא מטיל מגבלות גיל משמעותיות – בקשה למידע יכול מאומץ להגיש רק עם הגיעו לגיל 25. כמו כן מונע ההסדר את קבלת המידע, כאשר המאמצים הגישו התנגדות: R.R. S. Neb. § 43-130; 43-138 to 43-140; 43-146.11 to 43-146.13 (2005).

זה מאפשר לצאצא, שמעוניין במידע מזהה או במפגש, לכלול עצמו במרשם, שיאפשר שחרור המידע, אם וכאשר ההורה הביולוגי יצטרף (או הצטרף עוד קודם) למרשם מיוזמתו. "זיווג", אם יתרחש, יתרחש ללא מעורבותו של צד שלישי. יעילותו של המנגנון מוגבלת, ובהיעדר תקציב לפרסום קיומו, יהיו תוצאותיו דלות.⁸⁶ נוסף על הקשיים האינהרנטיים הכרוכים בהפעלתו, מטילים חלק מן ההסדרים הגבלות נוספות, בדורשם, לצורך גילוי המידע המזהה, הסכמה של כל הצדדים הרלוונטיים, שני ההורים הביולוגיים ולעיתים אף המאמצים, או בהטילם חובת המתנה לפני שחרור המידע, וכיוצא באלה תניות.

מנגנון זה, המופעל במספר לא מבוטל של מדינות בארה"ב,⁸⁷ נהוג גם בכמה מן הפרובינציות של קנדה. באונטריו מספק ההסדר הקיים מידע לא מזהה למאומץ שבגר ולקרוביו, ומאפשר מפגש בין הצדדים לאחר בגירות הצאצא, בהתקיים רצון הדדי.⁸⁸ שיתגלם במנגנון תיווך פסיבי.⁸⁹ לפני התיקון שהוכנס לאחרונה, יישומו של מנגנון זה באונטריו היה מגביל עוד יותר, שכן דרש לצורך שחרור המידע, כי הצדדים יעברו תהליך ייעוץ. בנוסח החוק כיום, אין מוטלת עוד חובת ייעוץ, ואולם נותרה הדרישה לאישור חוזר – לפיה ישוחרר המידע רק לאחר שהפקיד ווידא, כי השניים, שנרשמו במרשם, אכן מעוניינים בשחרור המידע.⁹⁰ מנגנון תיווך פסיבי נקבע אף בקוויבק.⁹¹ בהתקיים הסכמה של ההורה הביולוגי, יוכל מאומץ שהגיע לגיל 14 לקבל מידע מזהה.⁹² פרובינציות קנדיות אחרות נוקטות, כפי שתואר לעיל, הסדרים המאפשרים קבלת מידע או מפגש בתנאים מקילים יותר.

86 לקשייו של מנגנון התיווך הפסיבי ראו Cahn & Singer, לעיל ה"ש 41, בעמ' 164; Kuhns, לעיל ה"ש 41, בעמ' 282-283; Wendy L. Weiss, *Ohio House Bill 419: Increased Openness in Adoption Records Law*, 45 CLEV ST. L. REV. 101, 127-128 (1997).

87 מנגנונים דוגמת זה מופעלים, למשל, באילינוי Smith, לעיל ה"ש 41, בעמ' 81; Hildebrand, לעיל ה"ש 81, בעמ' 526-527; בארקנסו (2006) § 9-9-504 A.C.A.; לואיזיאנה (2005) La. Ch.C. Art. 1011; ניו-יורק (2005) § 4138-c NY CLS Pub Health; פלורידה (2005) § 63.165 Fla. Stat.; (2005) § 63.162 Fla. Stat.; במיסיסיפי, שם תוקן לאחרונה החוק, שוכלל המנגנון לאיסוף ולשימור המידע הבלתי מזהה ונקבע הסדר המבטיח עדכון המאומץ בדבר מחלה תורשתית שהתגלתה אצל קרוב ממדרגה ראשונה -93 Miss. Code Ann. (2005) 17-205; ובאוהיו Weiss, שם; (2006) ORC Ann. 3107.41.

88 R.S.O. 1990, c. C.11, s. 167; כמו כן ראו Senoff, לעיל ה"ש 74, בעמ' 205.

89 עוד בהקשר זה ראו Senoff, שם, בעמ' 206-207.

90 R.S.O. 1990, c. C.11, s. 167 (5).

91 Klauer, לעיל ה"ש 48.

92 Brower Blair, לעיל ה"ש 42, בעמ' 628 (n. 211).

ה. הרהורים באשר להסדר הישראלי

צמצום אפשרותו של המאומץ להיחשף לנתונים מזהים אודות הוריו הביולוגיים, שהתרחש עם תיקון חוק אימוץ ילדים בשנת 1981, והאופן בו מפורש ההסדר על ידי השירות למען הילד, האחראי על הוצאת ההסדר אל הפועל, הותירו את ישראל הרחק מאחורי המגמה המאפיינת את שיטות המשפט הזרות. מרבית ההסדרים המשפטיים שנבדקו, תוקנו במהלך השנים האחרונות ומגמתם דומה – הרחבת ההכרה באפשרות המאומץ להתחקות אחר זהות הוריו הביולוגיים, לקבל מידע נרחב אודותם ואף לפגוש אותם פנים אל פנים. מאבק ציבורי חריף, הצטברות ממצאים מחקרניים פסיכו-סוציאליים, התומכים בסיפוק המידע האמור, ובחלק מן השיטות אף הכרה חוקתית בזכות הצאצא – הניעו את גלגלי השינוי. חיזוק למגמה האמורה נמצא אף בעיגון זכות הילד לזהות באמנה הבינלאומית לזכויות הילד,⁹³ אם כי לרוב, אין הזכות האמורה מוקנית לפני הגיע המאומץ לבגירות.

נראה, כי אף ההסדר הישראלי ראוי להתבוננות מחדשת. הצורך של המאומץ במידע, הזוכה להד בכתובה ביוגרפית⁹⁴ ובסיפורים המסוקרים באמצעי התקשורת, ואשר בא לידי ביטוי במחקר הפסיכולוגי; באינטרסים קניינים (על רקע שימור זיקת ההורשה בין מאומץ למולידיו); באינטרסים בריאותיים המתעצמים בעידן הגנטי; באינטרסים ייחוסיים-הלכתיים הכרוכים במימוש האפשרות של מאומץ יהודי להינשא בישראל; חיזוק ההכרה בזכות לזהות כזכות משפטית, והזיקה הקיימת בין הזכות להתחקות אחר המוצא וזכויות חוקתיות מוכרות, בהן: הזכות לכבוד, להגשמת האוטונומיה, למידע ואף לשוויון (מתוך השאיפה להדמות לכל צאצא אחר שיכול לקבל מידע אודות שורשיו) – כל אלה מצדיקים שינוי בדין הישראלי, או לפחות באופן בו הוא מיושם.

כפי שניסיתי להראות בראשית דבריי, האופן בו מופעל ההסדר הישראלי אינו מחויב המציאות. פרשנות אפשרית, ובעיניי אף נאמנה יותר ללשון החוק, היא זו שתאפשר למאומץ שהגיע לבגרות לקבל את מלוא המידע שהצטבר לגביו ללא מגבלות. אין זה ראוי כי השירות יפעל לצינוזור מידע בשם טובת המאומץ. הפעלת שיקולים פטרנליסטיים, גם אם ראויים הם להפעלה לגבי מאומץ קטין, אינם ראויים לגבי אדם בגיר וכשיר משפטית. מניעת גילוי המידע תוצדק, על פי הפרשנות המוצעת להסדר הקיים, רק בנסיבות חריגות, כאשר שחרור המידע עלול לגרום לפגיעה קשה בצדדים שלישיים, ובראשם – האם הביולוגית. בנסיבות אלה יוכל השירות, על פי הקבוע בחוק, להימנע משחרור המידע, וסיפוקו יתאפשר רק לפי הוראת בית המשפט. השינוי בין פרשנות זו לבין האופן בו מופעל ההסדר הנוכחי אינו סמנטי. נכון להיום, לא מסופק מידע מלא בשום מקרה, וקבלתו אפשרית רק בהסכמת האם הביולוגית ובמסגרת מפגש

93 ס' 7-9 לאמנה.

94 ליהי קנדר פרח ושמו סיגל (2000); רבקה'ה מונדלק ילדתי (2003).

שמארגן השירות למען הילד בין הצדדים. אם סירבה האם למפגש, לא יסופק, כאמור, המידע על ידי השירות בשום מקרה. מידע לא מזהה, אם בכלל הוא קיים, יסופק, לא פעם, תוך השמטת פרטים ובתיווך כפוי של פקידת הסעד.

מהלך אפשרי אחר הוא זה שיקרא לשינוי החוק. הסדרה מחודשת של הסוגיה תאפשר יצירת הסדר מפורט וכולל, המשקף כראוי את מכלול האינטרסים של הצדדים, ובראשם את אלה של המאומץ. חלק מצרכי המאומץ עשויים לבוא לידי מימוש, אף מבלי שייפגעו אינטרסים של אחרים. ואולם, מחיר הפגיעה, אם ועד כמה שמשולם על ידי אחרים – ובראשם האם הביולוגית שהמידע שגילוי מתבקש נוגע אליה – אינו בלתי מוצדק, לנוכח האחריות המצופה ממנה, כמי שנטלה חלק בהבאתו של המאומץ לעולם. ברי שבמסגרת זו, לא אוכל להציג את מכלול האינטרסים ואת מגוון השיקולים. הללו נפרשו על ידי במחקר שהוקדש כל כולו לשאלה זו והקורא מוזמן לעיין שם.⁹⁵ בקווים כלליים אומר, כי על פי ההסדר הראוי בעיניי, עובר למסירה לאימוץ, מחויב הגורם האחראי על האימוץ לפעול, בהסכמת האם, לאיסוף מקסימלי של מידע לגביה, כגון מצבה הבריאותי, מאפייניה החיצוניים, כישוריה, נתונים בדבר השכלתה ותחביביה. יש לפרט את מוצאה האתני, דתה, שיוכה הקהילתי ונתוניה המשפחתיים. כמו כן, יש לפרט את ההיסטוריה הרפואית של בני משפחתה הקרובים. המידע שייאסף צריך לכלול גם התייחסות לנסיבות ההיריון והמסירה לאימוץ. במידת האפשר, יש לדאוג לאיסוף נתונים גם באשר לאב הביולוגי. בזיקה להסדר שיתייחס לשאלת הצורך להיזקק להסכמת האב למסירה לאימוץ, יש לקבוע הסדר שיתמרץ גילוי מידע נרחב ככל הניתן בנוגע אליו. בנוסף, יש להציע ולאפשר לאם להותיר עבור הצאצא מזכרת או מסר אישי, דוגמת מכתבים או תמונות. על המידע האמור להישמר באופן דיסקרטי, אך להיות זמין לשימוש ההורים המאמצים והצאצא. במידת האפשר, יש לעודד את האם הביולוגית לפעול לעדכון המידע לאורך השנים. יש להדגיש את חשיבות העדכון בכל הנוגע למידע רפואי בעל השלכות גנטיות ולנתוני ההתקשרות עימה.

על ההסדר להבטיח סיפוק מידע בלתי מזהה, רב ככל האפשר. המידע שיסופק למאמצים, עובר לאימוץ, יכול וצריך לכלול כל נתון שהושג, שאינו מוביל לזיהויה של האם. קרי, כל פרט למעט שם, מספר תעודת זהות, כתובת או תמונה של האם. הגורמים המטפלים חייבים להנחות את ההורה כיצד לעשות שימוש במידע – באיזה אופן ומתי לשתף בו את הצאצא.

בקצרה אעיר, שכן הדברים חורגים מגדר דיונונו ברשימה זו, כי המידע האמור צריך להיות זמין למאומץ לפי דרישה, בכל שלב במהלך חייו. נוסף למידע שיסופק לו במישרין על ידי מאמציו, יוכל הצאצא, לאורך ילדותו ובטרם הגיעו לבגרות מהותית, לפנות באמצעות אפוטרופסיו לקבלת המידע. בגיל המתאים (ואפשר שעוד בטרם גיל הבגרות), יסופק לו המידע במישרין, ללא מעורבות האפוטרופוס.⁹⁶ העברת מידע בלתי

95 ראו רות זפרן, לעיל ה"ש 10.

96 סוגיה זו נוגעת להיקף ולתוכן זכותו של הילד לזהות וחורגת מגדרי רשימה זו.

מזהה עדכני, שהגיע לידיעת הרשות לאחר שנמסר הצאצא לאימוץ, תיעשה בנסיבות מיוחדות, ביוזמת הרשות, כאשר יש במידע כדי להשפיע באופן מהותי על אינטרסים רפואיים או אחרים של הצאצא.⁹⁷ המידע יועבר למאמצים, או במישרין לצאצא בהתאם לגילו.

עם הגיע הצאצא לבגירות מהותית (ולכל המאוחר בגיל 18), יש להבטיח לו סיפוק מידע מזהה מלא. מאומץ יוכל לפנות אז בעצמו לקבלת המידע ולבקש שיסופקו לו נתונים מזהים אודות הוריו הביולוגיים, אלא אם כן הוגבלה המסירה בחוק ועל פי תנאיו. הודעה מוקדמת על שחרור המידע המזהה תועבר להורה הביולוגי בטרם יסופק לצאצא. בהודעה זו תוסבר להורה זכותו להביע התנגדות מנומקת לגילוי המידע, זכותו לדרוש הטלת חובת ייעוץ והכנה לצאצא בטרם מסירת המידע המזהה, זכותו להטיל וטו על מפגש עם הצאצא, וחובתו למלא טופס לעדכון פרטים ושאלון לפי בקשת הצאצא. אם נמנע ההורה מלהשיב לפנייה, כאשר לא אותר או בנסיבות בהן נפטר, יועבר המידע המזהה לצאצא. בנסיבות אלה, לא יוטל על הצאצא איסור יצירת קשר אלא בנסיבות מיוחדות, על פי שיקול דעת פקיד הסעד.⁹⁸

הנטל להוכיח התקיימות נסיבות המצדיקות שימור חסיון ההורה הביולוגי, מוטל על ההורה עצמו. התנגדות ההורה הביולוגי למסירת המידע המזהה תתקבל במקרים חריגים. הנסיבות שיאפשרו מניעת גילוי המידע המזהה מצומצמות ביותר והן כוללות את החשש שגילוי המידע יוביל לפגיעה בביטחונה האישי של האם הביולוגית, כדוגמת

97 ראו בהקשר זה את הוראת סעיף 6-103(d) ל-1994 Uniform Adoption Act, www.law.upenn.edu/bll/ulc/ulc_final.htm.

98 הסדר זה, העשוי להיראות תחילה כפוגעני יתר על המידה מבחינת ההורה הביולוגי, אינו כזה למעשה. הוא מטיל על ההורה אחריות לעדכן את נתוני ההתקשרות עימו ולהשיב לפניית הגורם המטפל במועד שנקבע. דילמה מתעוררת ביחס להורה שנפטר. הורה זה זכאי כביכול לשמירת פרטיותו גם לאחר פטירתו, ואולם נוכח ההכרעה העקרונית להכיר בזכות ההתחקות, במובן הכולל מידע מזהה, לא מצאנו סיבה לצמצמה באשר להורה שנפטר. רק לעיתים רחוקות מונע ההסדר, כפי שבחרנו לעצבו באשר לאימוץ, מסירת מידע מזהה. הנסיבות המוכרות לשם כך אינן רלוונטיות עוד בנסיבות של מוות. הקושי, אם כך מתעורר באשר לשאלת ההיתר ליצור מפגש, שלגביו מוקנית להורה הביולוגי במהלך חייו, זכות וטו. הטלת וטו על ידי ההורה במהלך החיים, מחייבת את ההורה למלא טפסים לעדכון המידע, להסביר מדוע הוא מבקש להימנע ממפגש ולהשיב על שאלות שהציג לו הצאצא. מצאתי, כי מניעת יצירת קשר בנסיבות של מוות, אשר תותיר את הצאצא עם המידע החלקי שנשמר אודותיו בתיק האימוץ, ותמנע ממנו אפשרות ליצור קשר עם אחים וקרובי משפחה, תהיה פוגענית מדי. מסקנה זו מחוזקת על ידי ההנחה שלפיה ההורה מבקש להיטיב עם צאצאו ולהקל על מצוקתו. עם זאת, לצורך מניעת תוצאות חריגות, תוקנה לפקיד הסעד סמכות שבשיקול דעת לאסור על הצאצא יצירת מגע עם בני המשפחה. הפעלתה, כך יודגש, ראוי שתצומצם למקרים חריגים.

איום על רקע "כבוד המשפחה"⁹⁹, או כאשר נסיבות של אונס או גילוי עריות הובילו להיריון. כדי למנוע נוקשות ההסדר, לא ייקבעו חריגים אלה כרשימה סגורה, ואולם הנחיית ההסדר צריכה להיות ברורה – קבלת התנגדות ההורה לחשיפת זהותו, תצומצם למקרים חריגים.

הסמכות להכריע בהתנגדות לשחרור המידע המזהה, נתונה לגוף האחראי על שימור המידע וגילוי, קרי, לגורם המטפל בתיקי האימוץ. על החלטה המחייבת גילוי בניגוד לרצון ההורה הביולוגי, או על החלטה המקבלת את ההתנגדות ומונעת שחרור המידע, תוקנה לגורם הנפגע זכות ערעור לבית המשפט.

בניגוד לעצם גילוי המידע, בהקשרו לא תתקבל התנגדות ההורה הביולוגי אלא בנסיבות חריגות, הרי שכלל שמדובר במפגש, רשאי ההורה הביולוגי להטיל וטו, ולמנוע יצירת קשר מצד הצאצא.¹⁰⁰ אם הוטל וטו כאמור, ייאסר על הצאצא ליצור כל קשר עם ההורה, בין במישרין בין בעקיפין.¹⁰¹ איסור זה יגובה בענישה פלילית¹⁰² ובאמצעים נזיקיים.¹⁰³

במסגרת ההודעה המוקדמת שתועבר להורה הביולוגי, יתבקש ההורה שלא התנגד למפגש, לציין באיזה אופן ירצה לקיים את המפגש. שתי חלופות יועמדו לרשות ההורה, מפגש בסיוע הרשות, תוך תיווך דיסקרטי ובהכנה מוקדמת של איש מקצוע, או מפגש שיערך ללא תיווך הרשות ובאמצעים שיבחרו ההורה והצאצא.¹⁰⁴

מקום בו הטיל ההורה הביולוגי וטו על מפגש, או בנסיבות בהן הצאצא אינו חפץ בהתקיימות מפגש, אך מבקש להשלים את המידע שבידו, יתבקש ההורה הביולוגי למלא טופס פרטים אישיים ורפואיים מעודכנים ומפורטים ככל הניתן, לרבות מענה על

99 להצעה דומה אך מרחיבה יותר, המאפשרת הרמת הנטל בכל מקרה בו יוכיח ההורה נזק חמור, ראו Brover Blair, לעיל ה"ש 42.

100 ההסדר שנקבע בניו סאות' ווילס שבאוסטרליה (לעיל טקסט ליד ה"ש 72), מהווה מקור הראיה להוראה זו. Senoff, לעיל ה"ש 74 בעמ' 212; Klauer, לעיל ה"ש 48; Carol Chumney, *Adoption and Custody: Current Trends in Tennessee Family Law: Tennessee's New Adoption Contact Veto is Cold Comfort to Birth Parents*, 27 U. MEM. L. REV. 843 (1997).

101 האיסור על יצירת הקשר צריך להיות ברור ומפורש ולכלול גם יצירת קשר עקיף באמצעות אחר או עם אחר – המכיר את ההורה. Hildebrand, לעיל ה"ש 81, בעמ' 538.

102 הניסיון האוסטרלי מלמד על שיעור הצלחה גבוה של הסדר הוטו ונכונות גבוהה מצד הצאצאים לכבד את פרטיות הוריהם הביולוגיים. Weiss, לעיל ה"ש 86, בעמ' 131 (n. 274).

103 Carolyn Burke, *The Adult Adoptee's Constitutional Right to Know his Origins*, 48 S. CAL. L. REV. 1196, 1217-1220 (1975).

104 ההסדר האמור יוצר תמריץ אינהרנטי שלא להטיל וטו על מפגש. המידע המזהה נמסר, כאמור, כמעט בכל מקרה. מפגש בחסות הרשות, תוך תיאום דיסקרטי ובהבטחת ליווי מקצועי והכנה, מקנה להורה הביולוגי מידה רבה של שליטה ועשוי לעודדו לממש חלופה זו.

שאלות שהוגשו מטעם הצאצא. כמו כן, יתבקש ההורה הביולוגי להסביר מדוע בחר בהפעלת זכות הווטו.¹⁰⁵ אם הטיל ההורה וטו על קיום המפגש, יוכל הצאצא, בחלוף חמש שנים ממועד בקשתו הראשונה, להגיש בקשה חוזרת לקיום מפגש. אם נענה גם הפעם בסירוב, יוכל כעבור חמש שנים לחזור ולהגיש בקשה חוזרת נוספת אחת. בסך הכול לא יעלה מספר הבקשות שיוגשו על ידי הצאצא על שלוש.¹⁰⁶ על פי ההצעה, רכיבי הייעוץ והתמיכה אינם קוגנטיים במלואם. מקום בו הגיע הצאצא לגיל הבגירות (ואפשר שאף עוד קודם לכן), זכאי הוא לקבל את המידע, לפי התנאים שפורטו, ללא ייעוץ או הכנה מחייבים, אלא אם כן הציב זאת ההורה הביולוגי כדרישה. בדומה, ליווי מקצועי של המפגש, יופעל באופן כפוי על הצאצא, כאשר ההורה הביולוגי בחר בכך. אם ויתר ההורה על זכותו להתנות מסירת המידע או קיום המפגש בהכנה מקצועית, יתקיים תהליך וולונטרי של הכנה וייעוץ על פי רצון הצאצא. הטלת חובת הייעוץ, לפי דרישת ההורה הביולוגי, נובעת מן האחריות המוטלת בהקשר זה על כתפי המאומץ וממידת ההתחשבות הנדרשת ממנו כלפי ההורה הביולוגי.¹⁰⁷

ו. הערה לסיכום

רכיבי ההצעה ששורטטה לעיל ברובם אינם מחייבים התערבותו של המחוקק והסדרה מחדש, כי אם אפשריים ליישום מכוח ההסדר הקיים וניתנים להפעלה על ידי הגורמים המקצועיים האחראים על הפעלת חוק אימוץ ילדים. יש להדגיש, כי על אף שההצעה שהוצגה כאן נועדה לעגן את זכותו של המאומץ לקבל מידע מלא אודות הוריו הביולוגיים, הרי שאחדים מפרטי ההסדר מעמיקים את ההגנה המסופקת דווקא להורים הביולוגיים, ומבטיחים את זכותם לפרטיות ולשליטה על חייהם. בהיות הסוגיה מורכבת

105 בהשראת ההסדר שנקבע ב-British Columbia קנדה, לעיל, טקסט ליד ה"ש 78 ואילך.
106 לנוכח עוצמת זכותו של הצאצא בנסיבות של אימוץ ובשל מידת החובה והאחריות המוטלת על כתפי האם הביולוגית, מוצע לקבוע מנגנון של פנייה חוזרת. מנגנון זה, הכרוך מטבעו באלמנט פולשני עבור ההורה, ניתן יהיה להפעלה רק שלוש פעמים.

107 ראו בהקשר זה את דבריהם של Haimes & Timms:

What was seen in the parliamentary debate as an issue of children's rights versus parents' rights become, via counseling, an issue of moral responsibility, in terms of power and choice. The responsibility is shared by applicants [the offspring], counselors, natural parents and adoptive parents, but the bulk is shouldered by the adoptees.

ERICA HAIMES & NOEL TIMMS, ADOPTION, IDENTITY AND SOCIAL POLICY: THE SEARCH FOR DISTANT RELATIVES 74 (1985).

וקשה, תלויה הצלחתו של ההסדר ברגישותו וביכולתו להתאים לצרכי הצדדים השונים. נדמה לי, כי ההצעה שהצגתי, ששואבת את השראתה מן ההסדר האוסטרלי המופעל שם בהצלחה, תעמוד בציפייה האמורה. הניסיון האמור, מתחייב על כל פנים, במטרה לספק מענה למצוקתם של המאומצים המשוועים לעזרה, מצוקה שרק מיעוט מקרב המאומצים מבטאים בקול:

אתה חי מבלי להבין את עצמך, מבלי לדעת מי אתה, מבלי לדעת מה אתה ומבלי לדעת מהי זהותך – חיים שאינם חיים.¹⁰⁸

108 דברים שכתבה ליהי קנדר, מאומצת שבחרה לפתוח את תיק האימוץ בהגיעה לגיל 18, בהתייחס לתקופה שלפני פתיחת תיק האימוץ, ליהי קנדר **פרח ושמו סיגל** 43 (2000).